

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра права

Кваліфікаційна робота

на тему: «ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

Студентки II курсу групи Пр 01-19
факультету економіки і права
освітньо-професійної програми
Конституційне і адміністративне право
денної форми здобуття освіти
зі спеціальності 081 Право
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Чорноморець Марини Віталіївни

Допущено до захисту
« ____ » _____ року

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук,
доцент Златіна Н.Е..

Завідувач кафедри права

(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ - 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ I. Правовий статус Національного банку України.....	5
1.1. Національний банк України як центральний банк України.....	5
1.2. Керівні органи Національного банку України.....	7
1.3. Головні функції Національного банку України.....	14
Висновки до першого розділу	22
Розділ II. Взаємодія Національного банку України з органами законодавчої і виконавчої влади в Україні та банками.....	23
2.1. Взаємодія Національного банку України з органами законодавчої і виконавчої влади.....	23
2.2. Відносини Національного банку України з банками.....	40
Висновки до другого розділу.....	51
Розділ III. Роль Національного банку України у проведенні грошово-кредитної політики та банківського нагляду.....	52
3.1. Проведення грошово-кредитної політики Національного банку України... 52	52
3.1. Проведення грошово-кредитної політики Національного банку України... 64	64
Висновки до третього розділу.....	68
Висновки.....	69
Резюме.....	72
Summary.....	73
Список використаних джерел.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Національний банк України має велике значення в банківській системі України. Його правовий статус, завдання, функції і принципи визначаються Конституцією, законами та підзаконними актами України.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України. Національний банк України визначає види спеціалізованих банків та порядок набуття банком статусу спеціалізованого. Національний банк України здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій. до положень Конституції України, цього Закону, Закону України "Про Національний банк України", інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України. Велике значення також Національний банк України має також і при здійсненні фінансового моніторингу, оскільки є регулятором інших українських банків.

Питання правового статусу Національного банку України вивчали такі науковці як Гетманцев Д. О., Орлюк О. П., Міщенко В. І., В. В. Коваленко, Соловаров А.В. та інші. Без сумніву, їх внесок до банківського права як науки є вагомим, адже завдяки порушенню питань регулювання правового статусу Національного банку України можливе покращення банківського права та банківської системи загалом.

Мета дослідження: з'ясування особливостей правового статусу Національного банку України.

Основними завданнями дипломної роботи є:

- визначити головні функції Національного банку України, його керівних органів;

- визначити місце Національного банку України в банківській системі України;
- дослідити систему банківського нагляду.
- дослідити взаємодію Національного банку України з урядовими органами.

Об’єкт дослідження: система функціонування та правовий статус Національного банку України.

Предмет дослідження: банківське право України.

Методи дослідження: аналіз та вивчення наукових робіт, вітчизняної та закордонної судової практики.

Нормативна база: нормативно-правові акти правового поля України.

Структура дипломної роботи обумовлена об’єктом дослідження, відображає мету і завдання дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та резюме українською та англійською мовою.

Розділ I. ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.

1.1. Національний банк України як центральний банк України.

В ст. 2 Закону України «Про Національний банк України» викладено, що «Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.»

Адамик Б.П. пише, що «Правовий статус Національного банку України на сьогодні є відображенням тих процесів, що відбуваються в економіці, рівня розвитку її політичних інститутів, демократичних традицій суспільства, його економічної культури тощо».

З ним погоджується і В.В. Сухонос та додає, що «Національний банк як і центральні банки інших країн – це юридичні особи, які мають особливий статус. Характерною особливістю є те, що їх майно відособлено від майна держави. Хоча, на перший погляд, це майно хоч і формально, але перебуває у державній власності, разом з тим, розпоряджається ним Національний банк як власник. Цим Національний банк відрізняється від державних банків, майно яких повністю контролюється державою».

Конституція України та Закон України «Про Національний банк України» визначають та регулюють правовий статус Національного банку України. Ними визначено, що: «Національний банк України є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності та перебуває у його повному господарському віданні і служить для забезпечення зобов'язань Національного банку України».

В статті 99 Конституції України затверджено наступне: «Основною функцією центрального банку держави – Національного банку України – є забезпечення стабільності грошової одиниці – гривні. На виконання своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також, цінової стабільності».

«Національний банк України встановлює порядок визначення

облікової ставки та інших процентних ставок за своїми операціями, дає дозвіл на створення комерційних банків шляхом їх реєстрації та видає ліцензії на виконання банківських операцій, встановлює банкам та іншим фінансово-кредитним установам нормативи обов'язкового резервування коштів» - пише Добродумов Б.О..

Також він додає: «Банківська система є однією з підсистем фінансової системи України. Банківська система України є дворівневою і складається з Національного банку України та комерційних банків. Національний банк України разом зі своїми філіями становить перший рівень банківської системи».

Стаття 71 Закону України «Про Національний банк України» передбачає: «Національному банку забороняється:

- 1) бути акціонером або учасником банків та інших підприємств, установ, крім передбачених законом випадків;
- 2) здійснювати операції з нерухомістю, крім тих, що пов'язані із забезпеченням діяльності Національного банку та його установ;
- 3) здійснювати торговельну, виробничу, страхову та іншу діяльність, яка не відповідає функціям Національного банку;
- 4) надавати кредити, позики юридичним та фізичним особам».

1.2. Керівні органи Національного банку України.

Керівними органами Національного банку України є Рада Національного банку України та Правління Національного банку України.

Статтею 10 Закону України «Про Національний банк України» передбачено: «До складу Ради Національного банку входять члени Ради Національного банку, призначені Верховною Радою України та Президентом України. Верховна Рада України призначає чотирьох членів Ради Національного банку шляхом прийняття відповідної постанови. Президент України призначає чотирьох членів Ради Національного банку шляхом видання відповідного указу. Голова Національного банку, який

призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України, входить до складу Ради Національного банку за посадою».

Також нею встановлено вимоги до членів Ради Національного банку, а саме:

- громадянин України, який постійно проживає в Україні (тобто не менше 183 днів на рік);

- вища освіта в галузі «економіки, фінансів чи права або науковий ступінь у галузі економіки, фінансів чи права»

- не менше 10 років досвіду роботи в органі законодавчої влади або на керівних посадах в інших органах державної влади та державних органах, які «забезпечують проведення та реалізацію державної фінансової, економічної чи правової політики, або на керівних посадах у міжнародних фінансових організаціях, або на керівних посадах у банку, або наукової роботи за фінансовою, економічною чи правовою тематикою»;

- бездоганна ділова репутація.

Заборону щодо членства також визначає стаття 10 Заокну України «Про Національний банк України», вона зазначає наступне: «Особа не може бути членом Ради Національного банку, якщо вона має представницький мандат або є членом Кабінету Міністрів України, або обіймає чи обіймала посаду керівника органу державної влади (заступника керівника) та іншого державного органу (якщо не минув один рік з дня її звільнення з такої посади), або є особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або є керівником (заступником керівника) підприємства, установи та організації, або є керівником політичної партії чи членом керівних органів політичної партії, є посадовою особою, яка перебуває у трудових відносинах або надає послуги відповідно до цивільно-правового договору юридичній особі, яка надає фінансові послуги і знаходиться під наглядом Національного банку, або є власником істотної участі в такій юридичній особі.».

Правління Національного банку має досить широкий спектр повноважень, а саме відповідно до ст. 15 Закону України «Про Національний банк України» виконує наступне:

1) приймає ряд рішень, наприклад, щодо «надання пропозицій Раді Національного банку стосовно розроблення Основних засад грошово-кредитної політики; економічних засобів та монетарних методів для реалізації Основних засад грошово-кредитної політики відповідно до прийнятих рішень Ради Національного банку із цих питань та необхідності забезпечення стабільності і купівельної спроможності національної валюти; банківського регулювання та нагляду; державного регулювання та нагляду за діяльністю на ринках небанківських фінансових послуг (крім діяльності на ринках цінних паперів та похідних (деривативів), професійної діяльності на фондовому ринку та діяльності у системі накопичувального пенсійного забезпечення); організації системи рефінансування; визначення та здійснення валютно-курсової політики, валютного регулювання та управління золотовалютними резервами; функціонування платіжних систем та організації розрахунків; про емісію валюти України та вилучення з обігу банкнот і монет; про встановлення та зміну облікової та інших процентних ставок Національного банку; про диверсифікацію активів Національного банку та їх ліквідності; лімітів позабалансових зобов'язань Національного банку; про формування резервів та покриття фінансових ризиків Національного банку; мінімального розміру золотовалютних резервів Національного банку; про встановлення лімітів операцій на відкритому ринку, які здійснює Національний банк; про перелік цінних паперів та інших цінностей, придатних для забезпечення кредитів Національного банку; про умови допуску іноземного капіталу до банківської системи України; про встановлення економічних нормативів для банків та інших фінансових установ, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк; про розмір та порядок формування обов'язкових резервів для банків; про застосування заходів впливу (санкцій) до банків, інших фінансових установ, осіб, які здійснюють діяльність на ринках фінансових

послуг, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк, та інших осіб, діяльність яких перевіряється Національним банком відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність", Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" та інших законів України; про створення та ліквідацію підприємств, установ Національного банку; про участь у міжнародних фінансових організаціях; про купівлю та продаж майна для забезпечення діяльності Національного банку; встановлення плати за надані відповідно до закону послуги (здійснені операції); про віднесення банку до категорії проблемних або неплатоспроможних; про фінансову спроможність приймаючого банку виконати зобов'язання перед вкладниками та іншими кредиторами; про створення комітетів Правління Національного банку; про делегування частини своїх повноважень окремим комітетам Правління Національного банку, передбаченим частинами четвертою - шостою статті 17 цього Закону; приймає рішення про запровадження заходів захисту відповідно до Закону України "Про валюту і валютні операції".»;

Окрім першого пункту ця стаття також передбачає й інші повноваження:

2) «подає на затвердження Раді Національного банку річну фінансову звітність Національного банку, проект кошторису адміністративних витрат на наступний рік та інші документи і рішення відповідно до статті 9 цього Закону; надає на вимогу Ради Національного банку для інформування бухгалтерські, статистичні та інші необхідні для виконання її завдань відомості щодо діяльності Національного банку та банківської системи України, а також щодо ринків небанківських фінансових послуг, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк»;

3) «визначає організаційні основи та структуру Національного банку, затверджує положення про структурні підрозділи (крім положення про підрозділ внутрішнього аудиту) та установи Національного банку, статuti його підприємств, порядок призначення керівників підрозділів (крім керівника

підрозділу внутрішнього аудиту), підприємств та установ, визначає перелік функцій щодо управління діяльністю власного корпоративного недержавного пенсійного фонду, а також порядок здійснення таких функцій»;

3-1) «погоджує призначення на посади та звільнення з посад керівників структурних підрозділів, що забезпечують виконання функцій Національного банку»;

3-2) «визначає перелік структурних підрозділів, що забезпечують виконання функцій Національного банку»;

4) «затверджує штатний розпис Національного банку та форми оплати праці»;

5) «розробляє та подає на затвердження Раді Національного банку методику визначення заробітної плати Голови Національного банку та його заступників»;

6) «встановлює порядок надання юридичним особам, які мають намір здійснювати банківську діяльність, банківських ліцензій, а також ліцензій іншим юридичним особам у випадках, передбачених законом»;

7) «видає нормативно-правові акти Національного банку»;

8) «затверджує Регламент Правління Національного банку України»;

9) «розробляє та подає на затвердження Раді Національного банку методику визначення винагороди членам Ради Національного банку, крім Голови Національного банку»;

10) «здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом та не віднесені до повноважень Голови Національного банку та Ради Національного банку».

Строк повноважень членів Ради Національного банку складає сім років, ст. 18 Закону України «Про Національний банк України» передбачає такий самий строк повноважень і для Голови Національного банку України, а саме: «Голова Національного банку призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України строком на сім років.»; та передбачає підстави для звільнення: «Президент України звільняє призначених ним членів

Ради Національного банку шляхом видання відповідного указу, в якому мають бути зазначені підстави для звільнення. Верховна Рада України звільняє призначених нею членів Ради Національного банку шляхом прийняття відповідної постанови за поданням профільного комітету Верховної Ради України, в якій мають бути зазначені підстави для звільнення».

Відповідно до статті 9 Закону України «Про Національний банк України» Рада Національного банку має наступні «повноваження:

1) розробляє Основні засади грошово-кредитної політики на підставі пропозицій, наданих Правлінням Національного банку, публікує їх в офіційних виданнях та подає щорічно до 15 вересня до Верховної Ради України для інформування;

2) здійснює контроль за проведенням грошово-кредитної політики;

3) здійснює аналіз впливу грошово-кредитної політики України на стан соціально-економічного розвитку України та розробляє пропозиції щодо внесення відповідних змін до неї;

4) затверджує щорічно до 15 листопада поточного року кошторис адміністративних витрат Національного банку на наступний рік;

6) приймає рішення про спрямування прибутку до розподілу на збільшення статутного капіталу Національного банку;

7) затверджує Регламент Ради Національного банку України, положення про Аудиторський комітет та інші робочі органи Ради Національного банку;

8) приймає рішення про збільшення розміру статутного капіталу Національного банку;

9) визначає порядок, періодичність проведення внутрішнього аудиту у структурних підрозділах Національного банку та затверджує річний план його проведення, затверджує положення про підрозділ внутрішнього аудиту;

10) затверджує до 1 листопада звітного року аудиторську фірму для проведення аудиту річної фінансової звітності Національного банку, визначену

за результатами проведення процедури закупівлі згідно із Законом України "Про публічні закупівлі";

11) розглядає аудиторський звіт та затверджує до 30 квітня наступного за звітним року річну фінансову звітність Національного банку, звіт про виконання кошторису адміністративних витрат Національного банку та розподіл прибутку до розподілу за звітний рік, оприлюднює затверджену Радою Національного банку річну фінансову звітність Національного банку на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку;

12) затверджує рішення Правління Національного банку про участь Національного банку у міжнародних фінансових організаціях;

13) оцінює діяльність Правління Національного банку щодо виконання Основних засад грошово-кредитної політики та з інших питань, рішення щодо яких є обов'язковими для Правління Національного банку; вносить Правлінню Національного банку рекомендації стосовно:

- методів та форм прогнозування макропоказників економічного і соціального розвитку України, а також грошово-кредитної політики;
- окремих заходів монетарного і регулятивного характеру та їх впливу на економічний і соціальний розвиток України;
- політики курсоутворення та валютного регулювання;
- розвитку банківської системи та окремих нормативних актів з питань банківської діяльності;
- вдосконалення платіжної системи;
- інших питань, віднесених законом до компетенції Ради Національного банку;

14) вносить рекомендації Кабінету Міністрів України стосовно впливу політики державних запозичень та податкової політики на стан грошово-кредитної сфери України;

15) затверджує за поданням Правління Національного банку методику визначення заробітної плати Голови Національного банку та його заступників;

16) створює Аудиторський комітет та інші робочі органи Ради Національного банку, визначає їх склад та керівників;

17) призначає на посаду та звільняє з посади керівника підрозділу внутрішнього аудиту;

18) призначає на посади та звільняє з посад першого заступника та заступників Голови Національного банку за поданням Голови Національного банку;

19) здійснює нагляд за діяльністю підрозділу внутрішнього аудиту;

20) затверджує за поданням Правління Національного банку методик визначення винагороди членам Ради Національного банку, крім Голови Національного банку. Розмір щорічної винагороди члена Ради Національного банку України не може бути вищим за чотирикратний максимальний розмір заробітної плати члена Правління Національного банку за один місяць;

21) підтверджує наявність або відсутність ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи держави, для цілей запровадження та (або) подовження строку дії та (або) дострокового припинення дії заходів захисту відповідно до статті 12 Закону України "Про валюту і валютні операції"».

1.3. Головні функції Національного банку України.

Статтею 6 Закону України «Про Національний банк України» визначно: «Забезпечення стабільності гривні у якості національної грошової одиниці України є основною функцією Національного банку України». Для її реалізації передбачено додаткові функції Національного банку України.

Так, стаття 7 Закону України «Про Національний банк України» передбачає наступне: «Національний банк виконує такі функції (у розрізі додаткових – прим.):

1) відповідно до розроблених Радою Національного банку України Основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику;

2) монопольно здійснює емісію національної валюти України та організує готівковий грошовий обіг;

3) виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування;

4) встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна;

5) організовує створення та методологічно забезпечує систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;

6) регулює діяльність платіжних систем та систем розрахунків в Україні, визначає порядок і форми платежів, у тому числі між банками;

7) визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних та облікових систем, контролює створення платіжних інструментів, систем автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації;

8) здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;

8-1) здійснює державне регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі на ринках небанківських фінансових послуг за діяльністю небанківських фінансових установ та інших осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги в межах, визначених Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" та іншими законами України;

9) здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законом випадках, веде Державний реєстр банків, створює та веде Кредитний реєстр Національного банку України;

9-1) веде Державний реєстр фінансових установ, а у визначених Національним банком випадках - інші реєстри осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк;

10) веде офіційний реєстр ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем;

10-1) здійснює попередню кваліфікацію осіб, які можуть брати участь у виведенні неплатоспроможних банків з ринку, та складає перелік таких осіб;

13) представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

14) здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний нагляд за банками, а також небанківськими фінансовими установами та операторами поштового зв'язку, які отримали ліцензію на здійснення валютних операцій;

15) забезпечує накопичення та зберігання золотовалютних резервів та здійснення операцій з ними та банківськими металами;

16) аналізує та прогнозує динаміку макроекономічних, грошово-кредитних, валютних та фінансових показників, у тому числі складає платіжний баланс;

17) організовує та здійснює інкасацію коштів та перевезення валютних цінностей, у визначеному Національним банком порядку видає юридичним особам ліцензії на надання банкам послуг з інкасації, зупиняє, поновлює та відкликає їх;

18) реалізує державну політику з питань захисту державних секретів у системі Національного банку;

19) бере участь у підготовці кадрів для банківської системи України;

20) визначає особливості функціонування банківської системи України в разі введення воєнного стану чи особливого періоду, здійснює мобілізаційну підготовку системи Національного банку;

21) вносить у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій Національного банку України;

22) здійснює методологічне забезпечення з питань зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, що становить банківську таємницю;

22-1) здійснює відповідно до компетенції повноваження у сфері депозитарного обліку;

23) здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах своєї компетенції, визначеної законом;

25) визначає порядок здійснення в Україні маршрутизації, клірингу та взаєморозрахунків між учасниками платіжної системи за операціями, які здійснені в межах України із застосуванням платіжних карток, емітованих банками-резидентами;

26) створює засвідчувальний центр для забезпечення внесення відомостей про юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців, які мають намір надавати електронні довірчі послуги у банківській системі України та при здійсненні переказу коштів, до Довірчого списку згідно з вимогами Закону України "Про електронні довірчі послуги";

26-1) здійснює державне регулювання з питань електронної ідентифікації у банківській системі України, для чого встановлює:

вимоги, яким повинні відповідати кваліфіковані надавачі електронних довірчих послуг, що надають кваліфіковані електронні довірчі послуги у банківській системі України та при здійсненні переказу коштів, у тому числі вимоги до їх програмно-технічних комплексів;

порядок надання та використання електронних довірчих послуг у банківській системі України та при здійсненні переказу коштів;

порядок надання послуги постачання передачі сигналів точного часу засвідчувальним центром кваліфікованим надавачам електронних довірчих послуг у банківській системі України та при здійсненні переказу коштів;

27) видає небанківським фінансовим установам та іншим особам, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, ліцензії на переказ коштів без відкриття рахунків та відкликає їх відповідно до законодавства;

28) веде реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури;

29) здійснює нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків;

30) здійснює державне регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за банками та філіями іноземних банків; страховиками (перестраховиками), страховими (перестраховими) брокерами, кредитними спілками, ломбардами та іншими фінансовими установами (крім фінансових установ та інших юридичних осіб, щодо яких державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії здійснюються іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу); платіжними організаціями, учасниками чи членами платіжних систем, які надають фінансові послуги на підставі відповідних ліцензій чи реєстраційних документів; операторами поштового зв'язку; іншими установами, які надають послуги з переказу коштів та здійснення валютних операцій; філіями або представництвами іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України, іншими юридичними особами, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги;

31) здійснює аналіз стану фінансової системи щодо фінансової стабільності.

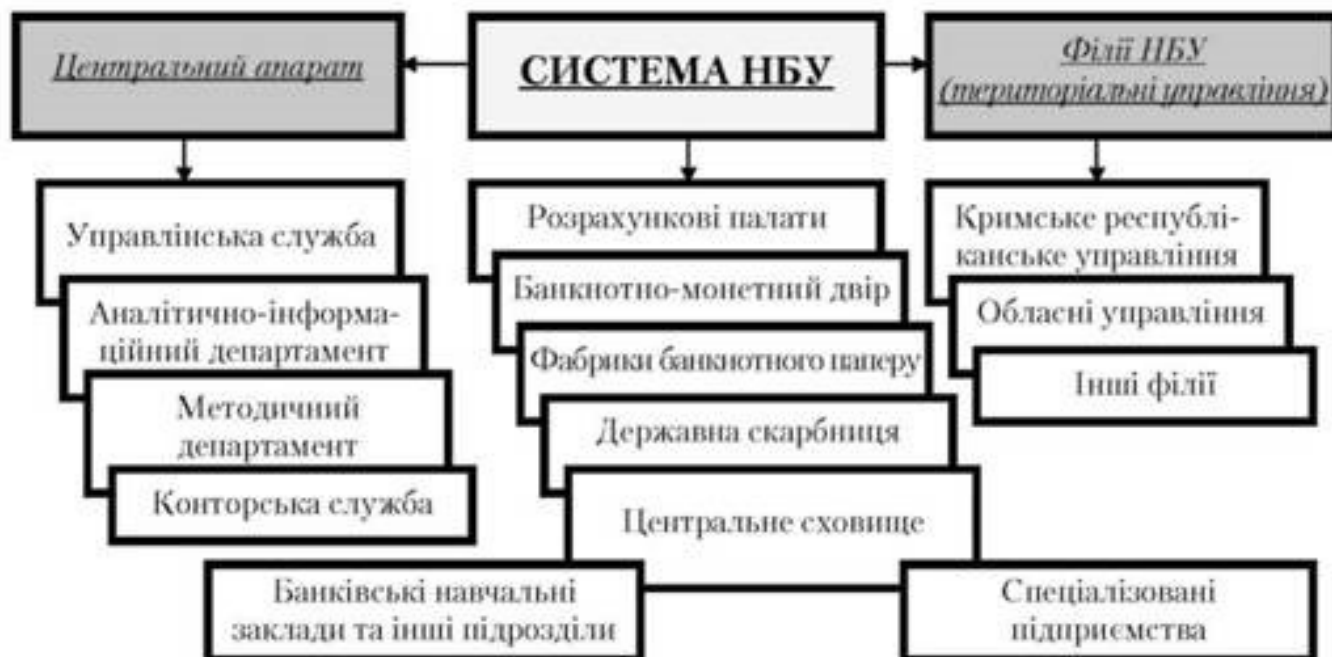
32) визначає порядок, вимоги та заходи із забезпечення кіберзахисту та інформаційної безпеки у банківській системі України та для суб'єктів переказу коштів, здійснює контроль за їх виконанням; утворює центр кіберзахисту Національного банку України, забезпечує функціонування системи кіберзахисту у банківській системі України;

33) забезпечує формування та ведення переліку об'єктів критичної інфраструктури, а також реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури у банківській системі України, визначає критерії та порядок віднесення об'єктів у банківській системі України до об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, забезпечує проведення оцінювання стану кіберзахисту та аудиту інформаційної безпеки у банківській системі України;

34) здійснює захист прав споживачів фінансових послуг, що надаються банками, а також іншими фінансовими установами та особами, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк України;

35) організовує роботу та здійснює заходи з підвищення рівня фінансової грамотності населення».

Ю.М. Дмитренко наголошує: «Сучасні завдання банківської діяльності та місце НБУ в системі органів виконавчої влади потребують перегляду визначення основних функцій НБУ і визначення їх нової змістовної характеристики.».

«Забезпечення стабільності національної валюти, - пише Цветков В. В., - є прерогативою Національного банку України, і саме тому особливого значення набуває закріплення його правового статусу, який би забезпечував ефективну реалізацію центральним банком його основної та інших функцій».

Висновки до першого розділу

Національний банк України виконує вирішальну роль у формуванні банківської та фінансової системи України. Його провідне завдання – зміцнення та укріплення на ринку національної валюти – гривні. Її статус визначений Конституцією України, законами та підзаконними актами України.

Порядок обрання Ради Національного банку України визначається законом України «Про Національний банк України». Ним передбачено вимоги до членів Ради (зокрема, передбачено вимоги до громадянства, освіти, досвіду роботи). Строк повноважень членів Ради становить сім років, а максимальна кількість перебування однієї й тієї самої особи у складі Ради становить два рази поспіль.

Національний банк України також діє і як регулятор для банківської сфери, зокрема важливу роль він відіграє при регулюванні такої процедури як фінансовий моніторинг. У цій сфері Національний банк України контролює діяльність банків України, розробляє для них інструкції, порядки та інші нормативно-правові акти. Окрім того, для банківської системи Національний банк також видає ліцензії банкам України та погоджує їх статuti.

Роль Національного банку України, а також властиві йому функції та засоби їх досягнення в перехідних економіках обмежуються рядом причин, що пов'язані зі складнощами у формуванні ринкового правового та інституційного середовища, нерозвиненістю ринкового механізму саморегуляції у період економічної та фінансової нестабільності.

РОЗДІЛ II. ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ І ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА БАНКАМИ.

2.1. Взаємодія Національного банку України з органами законодавчої і виконавчої влади.

В стратегії Національного банку України зазначено: «Після перемоги Революції Гідності у 2014 році Національний банк розпочав масштабну реформу фінансового сектору. Усі чотири роки ми працювали над усуненням проблем, що накопичувалися від початку незалежності України. Реформа спрямована не лише на усунення проблем банківського сектору, а й на проведення змін у самому Національному банку». Така реформа Національного банку України дає змогу значно змінити механізм прийняття рішень в кращу сторону.

Стаття 4 Закону України «Про Національний банк України» є вкрай важливою, оскільки передбачає економічну незалежність Національного банку України. Нею проголошено: «Національний банк є економічно самостійним органом, який здійснює видатки за рахунок власних доходів у межах затвердженого кошторису адміністративних витрат, а у визначених цим Законом випадках - також за рахунок Державного бюджету України. Національний банк є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності і закріплено за ним на праві господарського відання. Національний банк не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання». А також зазначено наступне: «Національний банк не відповідає за зобов'язаннями фінансових установ, а фінансові установи не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання. Національний банк може відкривати свої установи, філії та представництва в Україні, а також представництва за її межами. Національний банк, його установи, філії та представництва мають печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням».

Загалом, згідно зі Стратегією Національного банку України, сам Нацбанк України бачить свою взаємодію наступним чином:

ФІНАНСОВА ЕКОСИСТЕМА

Стаття 51 Закону України «Про Національний банк України» визначає його підзвітність Президенту України та Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень та розкриває поняття підзвітності: «Підзвітність означає:

- 1) призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку Верховною Радою України за поданням Президента України;
- 2) призначення та звільнення Президентом України половини складу Ради Національного банку;
- 3) призначення та звільнення Верховною Радою України половини складу Ради Національного банку;

4) доповідь Голови Національного банку Верховній Раді України про діяльність Національного банку;

5) надання Президенту України та Верховній Раді України двічі на рік інформації про стан грошово-кредитного ринку в державі.».

Також статтею 51 Закону України «Про Національний банк України» визначено тип інформації для звіності та строки подання звітності, а саме: «Національний банк України щоквартально надає інформацію Президенту України, Кабінету Міністрів України та Комітету Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності щодо безготівкової емісії у відповідному періоді, а саме:

- проведення операцій з рефінансування банків;
- проведення інтервенцій на міжбанківському валютному ринку;
- проведення операцій на фондовому ринку.».

Щодо термінів подання звітності то ця стаття визначає їх наступним чином: «Національний банк України має право подавати Президенту України у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій Національного банку України. Національний банк щорічно подає Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України:

- до 1 березня поточного року - орієнтовну інформацію про розрахунок частини прогнозованого прибутку до розподілу, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету, на три наступні роки;
- до 15 березня поточного року - прогнозні монетарні показники і показники валютно-курсової політики (у тому числі обмінний курс гривні у середньому за рік та на кінець року) на три наступні роки;
- до 15 квітня поточного року - уточнену інформацію про розрахунок частини прогнозованого прибутку до розподілу, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету, на три наступні роки».

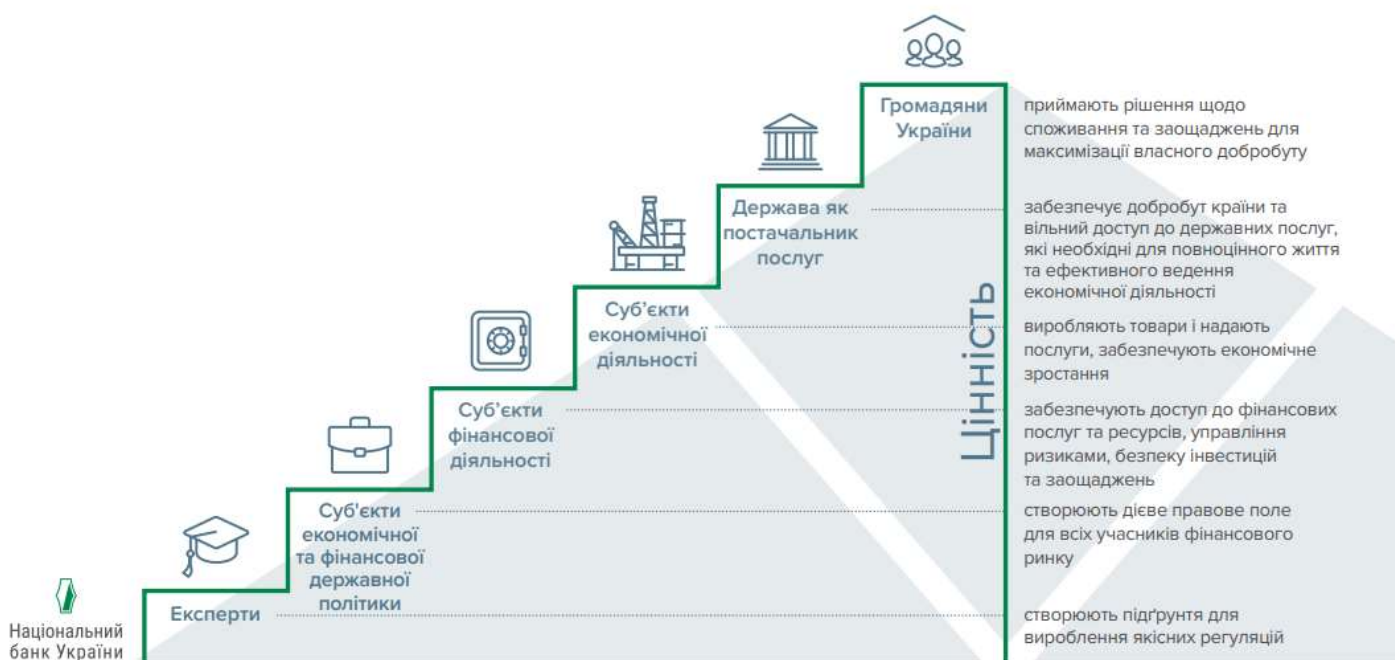
Виходячи з порядку взаємодії Стратегією Національного банку передбачено наступні стратегічні цілі, які допоможуть йому покращити механізм взаємодії з державними органами:

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ

Національний банк у своїй стратегії розглядає державні органи, з якими взаємодіє, у якості своїх клієнтів, для яких він хоче створити цінність. Але навіть при такому відношенні Національний банк України визначає громадян України як кінцевих вигодо набувачів такої цінності.

Цінність може примножуватися та створювати умови для створення цінності іншим клієнтам.
Громадяни України отримують максимальну цінність

Також банк виокремлює наступні клієнтські групи для своїх клієнтів (органів законодавчої та виконавчої влади як суб'єктів своєї взаємодії).

ЦІННІСТЬ ПРОДУКТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ ДЛЯ КЛІЄНТІВ

	 1. Експерти	 2. Суб'єкти економічної та фінансової державної політики	 3. Суб'єкти фінансової діяльності
Хто входить до клієнтських груп	Міжнародні організації, експертні ЗМІ, лідери думок та окремі експерти	Державні установи, які здійснюють регулювання	Банки та небанківські фінансові установи, інвестори у фінансовий сектор, платіжні системи
Які потреби клієнтів ми прагнемо задовільнити	Сприяння ефективності ухвалюваних рішень, доступ до інформації, професійний розвиток	Створення якісних та ефективних правил діяльності на ринку та інструментів регулювання	Забезпечення доходності бізнесу з мінімальними ризиками; підвищення довіри до фінансового сектору, адекватне регулювання
Яку цінність створюють наші продукти	Середовище для вироблення правил діяльності на ринку	Ефективна модель взаємодії задля покращення якості регуляцій, надання експертної допомоги	Зрозумілі, єдині для всіх, прозорі правила діяльності на ринку
Які продукти ми надаємо своїм клієнтам	Аналітичні звіти, платформа для дискусій	Нормотворчі пропозиції, роз'яснення регуляцій та очікуваних результатів від упровадження, аналітика	Методологія, нагляд, механізми підтримки, облікова ставка та інші монетарні інструменти, інфраструктурні рішення
	 4. Суб'єкти економічної діяльності	 5. Держава як постачальник послуг	 6. Громадяни України
Хто входить до клієнтських груп	Підприємства і компанії, фізичні особи-підприємці	Державні установи, що здійснюють соціальне забезпечення, управління освітою, охороною здоров'я тощо	Фізичні особи / домогосподарства
Які потреби клієнтів ми прагнемо задовільнити	Макроекономічна стабільність, доступне кредитування, вільний рух капіталу	Макроекономічна стабільність, економічний розвиток держави	Збереження реальної вартості доходів і заощаджень, зручні розрахунки, захист прав споживачів фінансових послуг
Яку цінність створюють наші продукти	Створення умов для інвестицій, розвиток усіх форм кредитування, ліберальне валютне законодавство, безпека розрахунків	Розвиток сучасної інфраструктури фінансового сектору та фінансової інклюзії, що стимулюватиме вихід з тіньової економіки; забезпечення інфраструктури для монетизації пільг населенню	Збереження купівельної спроможності, наявність на ринку зручних способів розрахунків, захист прав споживачів фінансових послуг
Які продукти ми надаємо своїм клієнтам	Правила з використання фінансових інструментів, облікова ставка як інструмент управління вартістю кредитних ресурсів, валютне регулювання	Аналітична звітність, інфраструктура для розрахунків, фінансовий моніторинг, програми підвищення фінансової грамотності населення	Інфраструктура для розрахунків, функція захисту прав споживачів фінансових послуг, готівкова гривня

Статтю 52 Закону України «Про Національний банк України» таку взаємодію закріплено на законодавчому рівні. Закон стверджує: «Національний банк та Кабінет Міністрів України проводять взаємні консультації з питань

грошово-кредитної політики, розробки і здійснення загальнодержавної програми економічного та соціального розвитку. Національний банк на запит Кабінету Міністрів України надає інформацію щодо монетарних процесів та грошово-кредитного ринку. Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади на запит Національного банку надають інформацію, що має вплив на стан платіжного балансу, на монетарні процеси, грошово-кредитний ринок, включаючи щомісячну інформацію про показники доходів, видатків і дефіциту державного та зведеного бюджетів, стан державного боргу та графік платежів за ним».

До того ж стаття 52 цього закону передбачає можливість підтримки економічної політики з боку Кабміну України, а також участь у діяльності Кабінету Міністрів України. Це закріплено наступним чином: «Національний банк підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України, якщо вона не суперечить забезпеченню стабільності грошової одиниці України. Голова Національного банку або за його дорученням один із його заступників можуть брати участь у засіданнях Кабінету Міністрів України з правом дорадчого голосу. У засіданнях Правління Національного банку можуть брати участь члени Кабінету Міністрів України з правом дорадчого голосу».

Також ця стаття закріпліє наступне: «Національний банк України має право подавати Кабінету Міністрів України у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій Національного банку України».

Науковець Мороз А. пише: «Для правильного з'ясування місця НБУ в системі органів держави, належної організації взаємовідносин НБУ з вищими органами держави велике значення має законодавче закріплення в ст. 53 Закону України "Про Національний банк України" положення про гарантії невтручання в статус НБУ, тобто не допускається втручання органів законодавчої та виконавчої влади, їх посадових осіб у виконання функцій і повноважень Ради Національного банку чи Правління Національного банку інакше як у межах, визначених зазначеним Законом. Тим самим підвищено

правовий статус НБУ і забезпечується самостійність у здійсненні ним єдиної державної грошово-кредитної політики, запобіганні неконтрольованій емісії грошей».

Ще в 2008 році Німецька консультативно група зазначила: «Потенціал для напружених відносин між центральним банком та урядом є великим, а поява таких конфліктів може наразити на небезпеку макроекономічну стабільність. Отже, кожна держава зацікавлена в тому, щоб зменшити можливості для протиріч і підтримувати стабільність. Найефективніший спосіб попередження конфліктів – встановлення чіткого і узгодженого механізму взаємодії між центральним банком і урядом».

І справді, наразі, ще в 2019 році було підписано Меморандум між Кабінетом міністрів України та Національним банком України про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності (надалі – Меморандум). Укладення цього меморандуму є вкрай важливим для стрімкого розвитку механізму взаємодії та звіності, та покращення обох структур.

Меморандум передбачає наступні зобов'язання Кабінету міністрів України перед Національним банком України: «Кабінет Міністрів України підтримуватиме досягнення Національним банком України цілі щодо цінової стабільності за рахунок проведення:

- передбачуваної бюджетної політики, спрямованої на забезпечення стійкості державних фінансів, зокрема шляхом дотримання середньострокового бюджетного планування, зниження бюджетного дефіциту до 1,5% ВВП у 2024 році;
- політики управління державним боргом, спрямованої на зменшення витрат платників податків на обслуговування боргів, зокрема шляхом поступового збільшення частки боргу в національній валюті до 50% до кінця 2024 року для зменшення валютного ризику, зниження вартості обслуговування державного боргу та скорочення відношення державного боргу до ВВП до 40% на кінець 2024 року;

- політики розвитку фінансового ринку, зокрема внутрішнього ринку державних цінних паперів шляхом розвитку інституту первинних дилерів та запровадження маркет-мейкерства, поступового переходу до випуску ОВДП лише в гривні, проведення аукціонів з розміщення ОВДП на міжнародній торговельній платформі та включення ОВДП до індексу JP Morgan EMBI, запровадження активних інструментів управління державним боргом на внутрішньому ринку (зокрема РЕПО операцій, валютних свопів, деривативів, switch та buy-back операцій) та прогнозування динаміки коштів на рахунках Уряду України;

- політики управління державними банками відповідно до визначеної стратегії та поступового зменшення частки держави в банківському секторі до 20%;

- ефективною антимонопольною політики, спрямованої на створення конкурентного середовища для механізмів ціноутворення і захисту громадян від зловживань монополістів;

- прозорості приватизації, підвищення ефективності діяльності державних підприємств, зокрема шляхом впровадження сучасних стандартів корпоративного управління ними, підвищення ефективності стратегічних державних підприємств;

- прозорості та передбачуваної політики у сфері адміністративно регульованих цін і тарифів;

- заходів, спрямованих на дедоларизацію економіки, зокрема шляхом забезпечення використання гривні як єдиного законного засобу платежу в Україні, мінімізації прив'язки цін та тарифів до іноземної валюти, сприяння поширенню безготівкових платежів».

Натомість Національним банком України матиме наступні зобов'язання відповідно до положень Меморандуму: «Проводячи монетарну політику, спрямовану на досягнення визначених цілей з інфляції, Національний банк України:

- застосовуватиме облікову ставку як основний монетарний

інструмент впливу на інфляційні процеси та поступово знижуватиме її до 8% (на кінець 2021 року згідно з Інфляційним звітом за липень 2019 року) за умови зниження інфляції до цілі 5%;

- сприятиме фінансовій стабільності, ефективному виконанню банківською системою функції фінансового посередництва та поживленню банківського кредитування, зокрема через запровадження довгострокового рефінансування під плаваючу процентну ставку, створення умов для активізації фінансування МСП, фермерських господарств під іпотеку землі, заставу тощо;

- дотримуватиметься режиму плаваючого обмінного курсу, не спрямовуючи свою політику на досягнення певного рівня або діапазону обмінного курсу, водночас використовуючи валютні інтервенції для накопичення міжнародних резервів і згладжування коливань на валютному ринку;

- здійснюватиме поступову лібералізацію руху капіталу;

- сприятиме розвитку фінансового ринку, у тому числі внутрішнього ринку державних цінних паперів та інструментів хеджування процентних та валютних ризиків;

- розвиватиме платіжні системи та сприятиме впровадженню інноваційних технологій у фінансовому секторі».

І справді ряд положень, закріплених у Меморандумі також є і у Стратегії Національного банку України, де прямо передбачено шляхи взаємодії, цілі та завдання, яких необхідно досягнути задля значного покращення у державному секторі.

1. НИЗЬКА ТА СТАБІЛЬНА ІНФЛЯЦІЯ

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

- Поглиблення трансмісійного механізму монетарної політики та встановлення облікової ставки на такому рівні, що дозволить привести очікувану інфляцію до цільових значень на горизонті політики.
- Ефективна комунікація з економічними агентами для стабілізації інфляційних очікувань на низькому рівні.
- Накопичення міжнародних резервів як інструменту стабілізації за несприятливих умов.
- Дотримання режиму гнучкого обмінного курсу в поєднанні зі згладжуванням надмірних коливань на валютному ринку.
- Недопущення фіскального домінування (використання емісійних коштів для фінансування фіскального та квазіфіскального дефіцитів).

ОЧІКУВАНИЙ ЕФЕКТ

- Низька та передбачувана інфляція не створює перешкод для ухвалення довгострокових рішень про інвестування чи заощадження.
- Низькі реальні та номінальні відсоткові ставки.

2. СТАБІЛЬНА, ПРОЗОРА ТА ЕФЕКТИВНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

- Перехід до ризик-орієнтованого банківського нагляду:
 - аналіз бізнес-моделей та стратегій банків;
 - щорічне стрес-тестування;
 - посилений контроль операцій банків з пов'язаними особами.
- Гармонізація пруденційних вимог до банків з нормами законодавства ЄС та рекомендаціями Базельського комітету.
- Удосконалення макропруденційного нагляду.
- Підвищення якості розкриття фінансової та пруденційної звітності.
- Перехід на стандарти FINREP/COREP та єдиний цифровий стандарт звітності.
- Посилення вимог до інформаційної безпеки з метою забезпечити безперервну діяльність банківської системи та захисту від кібератак.

ОЧІКУВАНИЙ ЕФЕКТ

- Вимоги до ліквідності та капіталу відповідають найкращим міжнародним практикам та Директивам ЄС.
- Ефективний нагляд за фінансовими установами, усталений неперервний процес наглядової перевірки та оцінки кожного банку (SREP).
- Банки коректно оцінюють та враховують ризики у своїй діяльності.
- Створено механізм інформаційного захисту банків та протидії кібератакам.

3. ВІДНОВЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

- Започаткування роботи Кредитного реєстру.
- Зниження обсягів проблемної заборгованості у банках:
 - розробка та виконання банками програм скорочення проблемної заборгованості;
 - стимулювання розвитку ринку проблемних кредитів;
 - спрощення процедури стягнення застави за кредитами.
- Посилення захисту прав споживачів, створення інституту фінансового омбудсмена для позасудового вирішення спорів.
- Посилення захисту прав кредиторів:
 - удосконалення процедури банкрутства;
 - розбудова інституту приватних виконавців.

ОЧІКУВАНИЙ ЕФЕКТ

- Зниження вартості кредитів.
- Зростання кредитування темпами, що забезпечують економічне зростання та не створюють ризиків для фінансової стабільності.
- Відновлення іпотечного кредитування.
- Зростання частки гривневих кредитів.
- Висока якість нових кредитів.
- Прозорі та прогнозовані для споживачів умови кредитування.

4. ЕФЕКТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

- Визначення цільової моделі функціонування регуляторів фінансового сектору (проект «SPLIT»).
- Унормування діяльності небанківських установ, у тому числі надавачів інноваційних фінансових послуг.
- Розроблення та запровадження системи захисту споживачів небанківських фінансових послуг.
- Перебудова інфраструктури фондового ринку, у тому числі централізація депозитарної функції та відкриття міжнародним депозитарієм рахунку в Депозитарії Національного банку.

ОЧІКУВАНИЙ ЕФЕКТ

- Усталена, ефективна модель регулювання фінансового сектору.
- Ринок небанківських фінансових послуг працює згідно з кращими стандартами та ефективно розвивається.
- Населення довіряє небанківським фінансовим установам.
- Доступ внутрішніх та міжнародних інвесторів на український фінансовий ринок спрощено.

5. ВІЛЬНИЙ РУХ КАПІТАЛУ

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

- Лібералізація валютних обмежень (залежно від макроекономічних передумов) стосовно:
 - операцій за поточним рахунком та рахунком прямих іноземних інвестицій;
 - портфельного інвестування та кредитних операцій юридичних осіб;
 - фінансових операцій фізичних осіб.
- Приєднання до стандартів електронного обміну даними та міжбанківських розрахунків, а також до єдиного стандарту автоматичного обміну фінансовою інформацією.
- Зміна законодавства про валютне регулювання шляхом розробки та ухвалення нового закону про іноземну валюту.
- Розвиток інфраструктури фінансового ринку.

ОЧІКУВАНИЙ ЕФЕКТ

- Антикризові (тимчасові) валютні обмеження скасовано без загроз для фінансової стабільності, прямі та портфельні іноземні інвестиції, а також зовнішній товарообіг зростають.
- Скасовано ліцензії на інвестиції за кордон.
- Запроваджено рекомендації ОЕСР з протидії розмиванню податкової бази та виводу прибутку з-під оподаткування (BEPS).
- Доступ інвесторів до ринків капіталу спрощено.

6. ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

- Розвиток платіжної інфраструктури шляхом:
 - переведення транзакцій в електронні канали: розвиток електронних платежів, у тому числі за комунальні послуги, електронних грошей (які випускає Національний банк), платежів з використанням пристроїв мобільного зв'язку;
 - поширення використання міжнародних та національних платіжних систем;
 - ознайомлення населення з перевагами та прогресивними видами безготівкових розрахунків.
- Запровадження віддаленої ідентифікації клієнтів для отримання ними фінансових послуг.
- Укладення договорів у безпаперовій формі, у тому числі з використанням електронного цифрового підпису.

ОЧІКУВАНИЙ ЕФЕКТ

- Активізація розвитку віртуальних каналів обслуговування та альтернативних платежів на базі інноваційних технологій з використанням пристроїв мобільного зв'язку.
- Основні положення стандартів ISO 20022 та ISO 13616 (IBAN) імплементовано.
- Стійке скорочення обсягу використання готівки.
- Зростання рівня користування банківськими продуктами та повернення коштів до банківської системи.
- Упроваджено модель дистанційної ідентифікації громадян на базі ЕЦП (електронний цифровий підпис) та системи BankID.
- Упроваджено документообіг та комунікацію з учасниками ринку в електронному форматі з використанням ЕЦП/ЕП.

7. СУЧАСНИЙ, ВІДКРИТИЙ, НЕЗАЛЕЖНИЙ, ЕФЕКТИВНИЙ ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

Ефективне виконання зовнішніх цілей неможливе без змін усередині Національного банку. Саме розуміння необхідності трансформуватись для реалізації Стратегії є основою для формування сьомої стратегічної цілі та довгострокового бачення себе як сучасного, відкритого, незалежного та ефективного центрального банку.

Трансформація Національного банку має два основні напрямки:

1. Процесний. Передбачає запровадження ефективної системи прийняття рішень для досягнення цілей за допомогою:
 - Розвитку аналітичного та дослідницького потенціалу.
 - Регулярне та зрозуміле інформування суспільства і ринків як основного інструменту конструктивного впливу.
 - Забезпечення прозорого та дієвого процесу розробки та імплементації регуляторних рішень.
 - Системи належного внутрішнього контролю та мінімізації ризиків.

2. Ресурсний. Розвиває адаптивність внутрішніх ресурсів Національного банку до стратегічних завдань шляхом:
 - Розвитку нового лідерства і фокусу на особистості, формування команд.
 - Розбудови сучасної інформаційної інфраструктури, забезпечення високого рівня автоматизації процесів.
 - Розвитку культури ощадливого й ефективного користування державними ресурсами.

З метою досягнення поставлених перед собою в Стратегії цілей Меморандум також визначає оптимальний порядок координації дій, перейнявши досвід європейських держав. Так Меморандум визначає: «Сторони визнають, що ефективна координація економічної, фіскальної та монетарної політики є виключно важливою для забезпечення цінової стабільності. Така координація відбуватиметься шляхом проведення регулярних консультацій на рівні керівництва і фахівців Сторін, зокрема щодо:

- обговорення дискусійних поточних та узгодження стратегічних питань щодо проведення монетарної та фіскальної політики з точки зору забезпечення цінової і фінансової стабільності під час засідань Ради з фінансової стабільності;
- аналізу поточної економічної ситуації, макроекономічних прогнозів, досягнення цілей з інфляції, розвитку фінансових ринків, прогнозування ліквідності тощо;
- обговорення параметрів фіскальної політики та стійкості державного боргу, зокрема під час підготовки Бюджетної декларації та

складання проєкту Державного бюджету України».

Також Меморандум закріплює: «Вищезазначена координація політики здійснюватиметься шляхом регулярного обміну інформацією:

- Національний банк України регулярно інформуватиме Кабінет Міністрів України та громадськість щодо власного макроекономічного прогнозу, досягнення цілей з інфляції, факторів розвитку інфляційних процесів і заходів, спрямованих на досягнення цих цілей;

- Кабінет Міністрів України завчасно повідомлятиме Національний банк України про заплановані зміни адміністративно регульованих цін і тарифів, а також надаватиме прогноз динаміки коштів на рахунках Уряду України та плани щодо здійснення державних запозичень».

А щодо взаємодії Національного банку України та правоохоронних органів? Дослідниця Діденко І.В. у своїй роботі зазначає: «Для України, як і для кожної держави, питання боротьби з організованою злочинністю, відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму, кіберзлочинністю, корупцією є питаннями національної безпеки, адже цими негативними явищами завдається значної шкоди інтересам держави, її економічній безпеці та міжнародному іміджу. Вирішення цих проблем, а також вжиття заходів для їх запобігання у майбутньому безпосередньо пов'язане із організацією взаємодії відповідних державних органів».

Діденко І.В. пише: «Основними напрямками удосконалення взаємодії органів внутрішніх справ, служби безпеки та прокуратури з НБУ є:

1) законодавче врегулювання питання щодо правового режиму обміну інформацією між правоохоронними органами та НБУ;

2) встановлення на законодавчому рівні чіткого дієвого механізму постановлення судами ухвал про доступ правоохоронних органів до речей і документів, що містять відомості, які становлять банківську таємницю, та регламентування порядку виконання таких судових рішень;

3) вжиття НБУ та правоохоронними органами спільних заходів щодо

забезпечення визначення у законодавстві чітких, зрозумілих, реальних для практичного виконання норм, які б забезпечували дієвість заходів по боротьбі із злочинністю у банківській сфері;

4) визначення порядку надання правоохоронними органами до НБУ інформації про факти притягнення до кримінальної відповідальності керівників комерційних банків та осіб, які володіють істотною участю у банку; причини і умови, що сприяють скоєнню злочинів у банківській сфері; виявлені тенденції, схеми та методи використання банківської системи для вчинення злочинів; випадки виявлення фактів порушень банками чинного законодавства тощо;

5) використання інформаційної системи «ExchangeOnLine» для попередження неправомірних дій з платіжними картками та банківськими рахунками, для забезпечення захисту коштів клієнтів;

6) нормативне та методологічне врегулювання питань, пов'язаних із взаємодією Комітету із запобігання проведенню недобросовісних валютних операцій з правоохоронними органами;

7) посилення координаційної діяльності по запобіганню та боротьбі зі злочинністю у сфері банківської діяльності;

8) проведення науково-практичних конференцій та семінарів за участю представників правоохоронних органів, НБУ та банків, а також науково-дослідних установ і навчальних закладів; запровадження у навчальних закладах нових спеціалізацій за напрямками банківської діяльності та програм підвищення кваліфікації; вивчення та узагальнення міжнародного досвіду щодо запобігання використанню банків з протиправною метою».

В.В. Сухоноса переконана: «Основними напрямками та формами взаємодії органів внутрішніх справ та НБУ є взаємодія у сфері боротьби з організованою злочинністю; взаємодія при обміні інформацією, що є необхідною для виконання покладених на зазначені державні органи функцій, та при проведенні перевірок банківських установ; залучення фахівців НБУ в якості спеціалістів для проведення слідчих дій; взаємодія у сфері охорони

банківських установ та валютних цінностей під час інкасації та перевезень. Основними напрямками взаємодії органів СБУ з НБУ є запобігання та протидія фінансуванню тероризму, а також боротьба з організованою злочинністю; взаємодія НБУ та СБУ дозволяє виявляти злочинні дії з фінансовими ресурсами та попереджувати «відмивання» грошей через банківську систему на національному та міжнародному рівнях. Прокурорський нагляд у сфері банківської діяльності здійснюється у таких напрямках: захист інтересів прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, а також інтересів держави; координація діяльності правоохоронних органів та нагляд за виконанням законів у сфері боротьби з організованою злочинністю; нагляд за виконанням валютного законодавства та законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; нагляд за додержанням законів у сфері запобігання і протидії корупції.

Науковець Міщенко дослідив взаємодію Національного банку України та перспективи їх співпраці та пише: «НБУ дотримано нормативні вимоги щодо штатної чисельності служби охорони праці; нормативно-правові документи, які регламентують у НБУ охорону праці та пожежну безпеку розроблені відповідно до вимог законодавства; умови праці працівників юридичної служби є оптимальними; приміщення забезпечені засобами захисту при виникненні пожежі та нещасних випадків». Також він викоремлює наступне: «До основних функцій правоохоронних органів у банківській сфері відноситься:

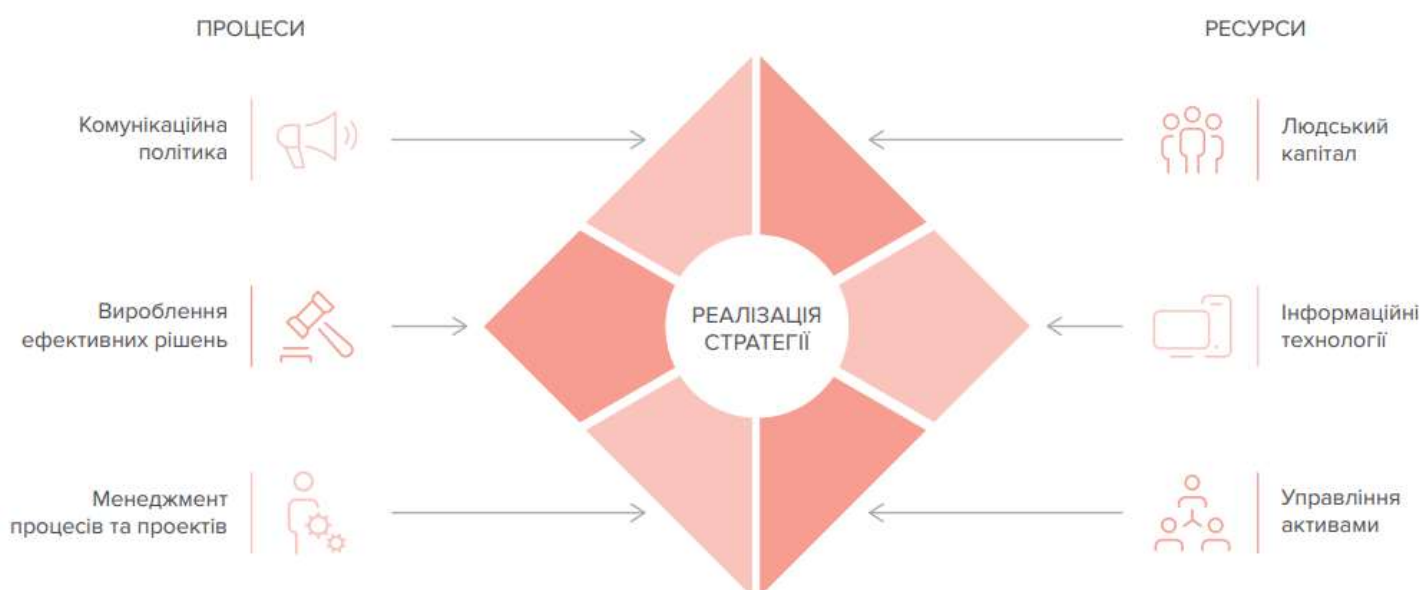
- 1) профілактична (профілактика правопорушень, які тягнуть за собою кримінальну чи адміністративну відповідальність у сфері банківських правовідносин);
- 2) захисна (захисту прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб);
- 3) охорона власності (майно, грошові кошти тощо);
- 4) оперативно-розшукова;

5) розслідування злочинів, що вчиняються у сфері банківської діяльності».

Стаття 54 Закону України «Про Національний банк України» передбачає заборону надання кредитів уряду, вона проголошує: «Національний банк не має права надавати кредити в національній та іноземній валюті, як прямо, так і опосередковано через державну установу, іншу юридичну особу, майно якої перебуває у державній власності, на фінансування витрат Державного бюджету України. Національний банк не має права купувати на первинному ринку цінні папери, емітовані Кабінетом Міністрів України, державною установою, іншою юридичною особою, майно якої перебуває у державній власності».

Васюренко В.О. переконаний: «Постанови Кабінету Міністрів України, будучи обов'язковими для виконання, визначають державну політику в сфері грошового обігу, кредитування, здійснення фінансування та платежів у народному господарстві. Проекти законодавчих та інших нормативних актів, що розробляються НБУ і безпосередньо стосуються діяльності суб'єктів господарювання та є обов'язковими до виконання останніми, узгоджуються з Кабінетом Міністрів України».

З метою покращення комунікації за своїми клієнтами Національний банк України виокремив наступний механізм:

Окрім того, Центральний банк України вповноважений надавати рекомендації іншим державним органам. Так, Сергій Ніколайчук проаналізував податкову реформу 2015 року та підсумував: «Варіанти податкової реформи, які пропонуються сьогодні, мають дещо неправильно розставлені пріоритети. Акцент перш за все повинен бути зроблений на підвищенні якості податкового адміністрування та проведенні структурних реформ, спрямованих на покращення бізнес-клімату. Тому, з огляду на відсутність швидких перспектив щодо детінізації економіки та слабку фіскальну позицію держави, радикальне зниження податкових ставок не повинно проводитись в екстреному режимі, менш ніж за два місяці до початку нового бюджетного періоду».

Він додає: «Питання зниження ставок основних податків, покращення їх адміністрування та пошук компенсаторів у видатковій частині бюджету потребують детального обговорення, в першу чергу, на експертному рівні, а тоді й у парламенті. Лише згодом реформа повинна стати основою для бюджетного розпису, причому не тільки для бюджету на 2017 рік, але й для трирічного бюджетного плану, формування якого є важливим фактором підвищення якості середньострокового бюджетного планування. Отже, Національний банк очікує на проведення відповідальної податкової реформи, яка, з одного боку, полегшила б умови ведення бізнесу в Україні та заклала підґрунтя для економічного зростання, а з іншого - забезпечила б фіскальну стійкість та макрофінансову стабільність».

Яків Смолій, Голова Національного банку України, щодо співпраці з державними органами каже: «Ефективна координація економічної, фіскальної та монетарної політики є винятково важливою для забезпечення цінової стабільності. Цим шляхом йшло багато країн, які в результаті налагодженої співпраці за останні десятиліття продемонстрували помітну стійкість до фінансових та економічних криз. А відтепер до них доєдналася і Україна».

2.2. Відносини Національного банку України з банками.

Самсонов М.І.. пише: «Сучасні тенденції розвитку банківського нагляду охоплюють широке коло питань, що стосуються організаційних аспектів його

реалізації та реформування інститутів системи банківського нагляду і регулювання; змісту та цільової спрямованості моніторингу за станом фінансово-кредитної системи і в цілому методологічних засад його здійснення. Упровадження надбань і вдосконалень окремих елементів системи банківського нагляду та регулювання в національну практику потребує врахування безлічі факторів, починаючи з історичних особливостей фінансового розвитку до сучасного стану та пріоритетів соціально-економічного розвитку країни в цілому».

Закон України «Про Національний банк України» передбачає наявність банківського нагляду з боку Національного банку України. Ці норми закріплені розділом X цього закону.

Таким чином стаття 55 Закону України «Про Національний банк України» визначає: «Головна мета банківського регулювання і нагляду - безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Національний банк здійснює функції банківського регулювання і нагляду на індивідуальній та консолідованій основі за діяльністю банків та банківських груп у межах та порядку, передбачених законодавством України». Також в статті додається: «Національний банк здійснює постійний нагляд за дотриманням банками, їх підрозділами, афілійованими та спорідненими особами банків на території України та за кордоном, банківськими групами, представництвами та філіями іноземних банків в Україні, а також іншими юридичними та фізичними особами банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку і економічних нормативів. Національний банк не здійснює перевірок і ревізій фінансово-господарської діяльності осіб».

Новікова Т.В. глибоко переконана: «Ефективна система банківського нагляду повинна базуватися на певних зовнішніх елементах або передумовах. Хоча ці передумови здебільшого перебувають за межами прямої юрисдикції органів нагляду, вони безпосередньо впливають на ефективність нагляду на практиці. Там, де є недоліки, органи нагляду повинні доводити до відома уряду

інформацію про ці недоліки, а також про фактичні або потенційні негативні наслідки для цілей, що поставлені перед наглядовими органами».

Т.С. Кузнєцова з нею погоджується, та додає: «На сьогодні основним принципом удосконалення системи регулювання банківської діяльності й банківського нагляду є подальше впровадження в повсякденну діяльність підходів і методів, які орієнтовані на виявлення проблем у діяльності банку на ранніх стадіях їх виникнення, з метою запобігання цим проблемам та уникнення кризових явищ або пом'якшення їх впливу на економіку. Це передбачає зосередження головної уваги на оцінці ризиків та якості управління ними з позицій їхнього потенційного впливу на стійкість банку».

Стаття 57 Закону України «Про Національний банк України» передбачає наявність доступу до інформації з метою здійснення банківського нагляду, а саме в статті зазначено: «Для здійснення своїх функцій Національний банк має право безоплатно одержувати від фінансових установ, учасників фінансових груп та юридичних осіб, які отримали ліцензію Національного банку, а також від осіб, стосовно яких Національний банк здійснює державне регулювання та нагляд відповідно до Законів України "Про банки і банківську діяльність", "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" та інших законів України, інформацію про їх діяльність та пояснення стосовно отриманої інформації і проведених операцій». Також нею передбачено: «Для підготовки грошово-кредитної, фінансової статистики, статистики платіжного балансу, міжнародної інвестиційної позиції, зовнішнього боргу, банківської статистичної інформації та аналізу фінансової стабільності, а також аналізу та прогнозу динаміки макроекономічних, грошово-кредитних, валютних та фінансових показників Національний банк має право безоплатно отримувати необхідну інформацію від органів державної влади і органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання усіх форм власності. Отримана інформація не підлягає розголошенню, за винятком випадків, передбачених законодавством України».

Стаття 58 Закону України регламентує механізм забезпечення прав та надання захисту вкладникам, нею проголошено: «З метою захисту інтересів вкладників та кредиторів і забезпечення фінансової надійності банків, інших фінансових установ Національний банк у межах своїх повноважень відповідно до визначеного ним порядку встановлює для них обов'язкові економічні нормативи. Ці нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим та валютним ризиком».

Коваленко М.М. пише: «За умови повної відсутності банківського нагляду держава отримує потенційні умови для фінансових правопорушень та зловживань, великі ризики банкрутства банку, понесені вкладниками (а не засновниками) збитки, втрату довіри до банківської сфери, а отже і різке зменшення надходження вільних коштів у банківський обіг, послаблення вітчизняного ринку позичкових капіталів, зменшення вкладання коштів у виробництво, втрату зацікавленості інвестора, послаблення національної валюти тощо».

Натомість А.М. Мороз переконаний: «Надійний ефективний банківський нагляд — це суспільний товар, який неможливо придбати на ринку, але який, разом зі зваженою макроекономічною політикою, відіграє життєво важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності будь-якої країни. Витрати на проведення банківського нагляду справді великі, але, як засвідчила практика, збитки, завдані внаслідок неефективності нагляду, виявляються незрівнянно більшими».

Рядом вітчизняних науковців розроблемо систему класифікації банківського нагляду:

Г. Табачук та О. Бус наголошують: «Банківський нагляд повинен забезпечувати постійний нагляд за дотриманням вимог та умов, які є обов'язковими для отримання ліцензій, дозволів та економічних нормативів з метою мінімізації банківських ризиків, забезпечення стабільності грошової одиниці та національної банківської системи й захисту інтересів вкладників та кредиторів».

Коваленко М.М. пропонує до уваги таку думку: «Ризик-орієнтований нагляд за своєю суттю належить до нагляду за дотриманням вимог якісного характеру з однією тільки відмінністю, що особливої уваги наглядовим органом надається саме механізмам і способам управління ризиками в банку. Такий підхід у поєднанні з інформацією, яку одержує наглядовий орган щодо прийнятих банком великих ризиків, дозволяє оцінити, чи зможе банк і надалі відповідати висуненим перед ним вимогам, а також визначити, наскільки ефективну політику з управління діяльністю банку проводить його керівництво».

і чи забезпечить така політика стабільність банку в майбутньому». Він переконаний: «Ризик-орієнтований нагляд дозволяє уникнути багаторівневих і всебічних перевірок здійснюваних банком операцій на предмет відповідності нормам і вимогам, концентруючись лише на перевірці операцій, що несуть у собі підвищений ризик».

Також Коваленко М.М. розробив наступну систему функцій банківського нагляду:

Орлюк О.П. пише: «Банківський нагляд, що базується на якісних вимогах, спирається на оцінці факторів якісного характеру, до яких, наприклад, належать вимоги:

- з затвердження політики банку;
- організації корпоративного управління банком та механізмів внутрішнього контролю, включаючи поділ обов'язків між різними підрозділами банку;
- встановлення вимог до системи внутрішнього контролю за діяльністю банку з боку ради директорів;

- забезпечення адекватності внутрішнього та зовнішнього аудиту, достовірності бухгалтерського обліку та звітності банківської установи;
- дотримання прозорості діяльності банку для громадськості;
- закріплення професійних навичок керівної ланки, персоналу банку; використання заходів постійного удосконалення фахового рівня працівників».

Також Орлюк О.П. додає: «Оцінка відповідності банківської діяльності якісним вимогам спирається на професійне судження нагляду, у зв'язку з чим надзвичайно важливо, щоб нагляд був незалежний від діяльності підконтрольного банку або третіх осіб, зацікавлених у викривленні справжнього стану справ у даному банку».

«Банківський нагляд, - наголошує В.О. Романишин, - зобов'язаний виходити з позиції більш активного використання всього діапазону своїх повноважень щодо виконання таких завдань:

- забезпечення належного рівня допуску в банківську систему;
- контроль за професіоналізмом і репутацією посадових осіб банківських установ;
- встановлення пруденційних обмежень ризиків банківської діяльності, вимог до структури активів та зобов'язань, достатності капіталу та резервів, виявлення банками ризиків власної діяльності та управління ними з метою недопущення банкрутств та банківських криз;
- підвищення рівня корпоративного управління в банках;
- здійснення оперативного нагляду на основі оцінки ризиків, використання системи раннього реагування шляхом аналізу звітності, інспекційних перевірок банківських установ;
- організація системи захисту інтересів кредиторів і вкладників, аналіз системи гарантій надійності депозитів і підтримання стабільності на грошовокредитних ринках;
- недопущення відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом;

- втручання в діяльність банків, які не забезпечують власної платоспроможності, ліквідності й надійності, недотримання всіх видів вимог нагляду;

- своєчасне виведення з ринку банків, стан яких не піддається виправленню, мінімізація наслідків банкрутств банків для вкладників, кредиторів і банківської системи загалом».

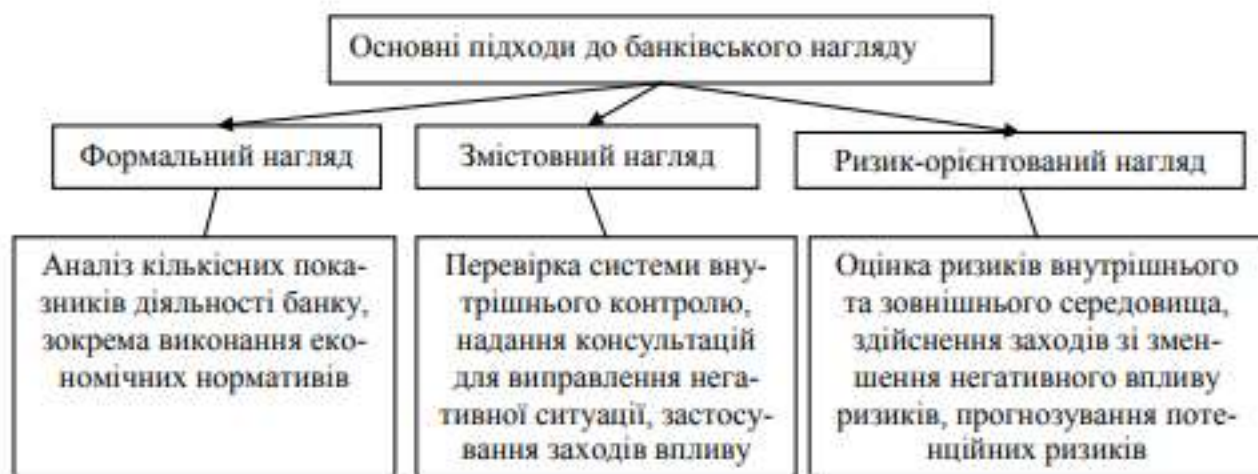
Стаття 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» проголошує: «Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України. Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами послуг. Національний банк України визначає види спеціалізованих банків та порядок набуття банком статусу спеціалізованого».

Також в статті ззначено: «Національний банк України здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій. Національний банк України визначає системно важливі банки відповідно до таких критеріїв: розміру банку, ступеня фінансових взаємозв'язків, напрямів діяльності. Національний банк України здійснює регулювання та банківський нагляд відповідно до положень Конституції України, цього Закону, Закону України "Про Національний банк України", інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України. Національний банк України визначає особливості регулювання та нагляду за системно важливим банком, банком, що має статус Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках, з урахуванням специфіки діяльності таких банків».

Стаття 7 Закону України «Про банки і банківську діяльність» визначає, що наступні повноваження належать Національному банку України як «вищому органу:

- 1) визначення основних (стратегічних) напрямів діяльності державного банку та затвердження звітів про їх виконання;
- 2) схвалення стратегії розвитку державного банку, затвердженої наглядовою радою державного банку;
- 3) внесення змін до статуту державного банку;
- 4) збільшення або зменшення статутного капіталу державного банку;
- 5) призначення та припинення повноважень членів наглядової ради державного банку в порядку та з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею;
- 6) затвердження умов цивільно-правових договорів, що укладаються з членами наглядової ради державного банку, обрання особи, уповноваженої на підписання цивільно-правових договорів з членами наглядової ради державного банку;
- 7) встановлення розміру винагороди членів наглядової ради державного банку, у тому числі заохочувальних та компенсаційних виплат;
- 8) затвердження положення про винагороду членів наглядової ради державного банку, вимоги до якого встановлюються Національним банком України;
- 9) затвердження звіту про винагороду членів наглядової ради державного банку, вимоги до якого встановлюються Національним банком України;
- 10) затвердження річного звіту державного банку;
- 11) затвердження заходів за результатами розгляду звіту наглядової ради державного банку, в тому числі про виконання стратегії розвитку державного банку;
- 12) покриття збитків та розподілу прибутку;
- 13) затвердження розміру річних дивідендів;
- 14) затвердження положення про наглядову раду державного банку;
- 15) зміни типу акціонерного товариства, у формі якого існує державний банк;
- 16) емісії акцій, їх дроблення або консолідації;

- 17) викупу державним банком акцій власної емісії;
- 18) анулювання або продажу викуплених акцій державного банку;
- 19) реорганізації державного банку, обрання комісії з реорганізації державного банку;
- 20) ліквідації державного банку, обрання комісії з припинення (ліквідаційної комісії, ліквідатора) державного банку, затвердження ліквідаційного балансу;
- 21) встановлення критеріїв відбору зовнішнього аудитора державного банку;
- 22) надання згоди на вчинення значного правочину за поданням наглядової ради державного банку;
- 23) надання згоди на вчинення правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість, у випадках та порядку, встановлених Законом України "Про акціонерні товариства", з урахуванням положень статті 52 цього Закону».

Науменкова С.В. пише: «Авторський підхід до узагальнення загальносвітових тенденцій розвитку банківського нагляду з функціональної, інституційної та методологічної точок зору дозволив комплексно розглянути можливості їх розповсюдження та впровадження у національну практику банківського нагляду та регулювання. З позиції функціонального навантаження банківського нагляду у світовій практиці набуває поширення концепція макропруденційного нагляду, ключовою відмінністю якої є зміщення цільової

спрямованості нагляду з індивідуальних до системних ризиків фінансового ринку в цілому, що є актуальним в умовах посилення взаємозв'язків між учасниками як внутрішнього, так і зовнішнього фінансового ринку в Україні». Згодом вона додає: «Впровадження подібної концепції потребує у свою чергу організаційних змін, які, на наш погляд, в першу чергу повинні стосуватися налагодження ефективного комунікаційного та інформаційного зв'язків між існуючими державними органами нагляду за фінансовим ринком в Україні».

Москаленко В.М. радить цікавитися світовим досвідом щодо здійснення банківського нагляду, але застерігає: «Міжнародна практика здійснення банківського нагляду не є статичною – вона постійно розвивається, доповнюється новими методами і підходами, оновлюється її інструментарій. Звичайно, Національний банк надає значну увагу цим процесам з метою вивчення можливостей запровадження новітніх підходів і подальшого вдосконалення системи банківського нагляду в Україні».

Висновки до другого розділу

Національний банк України у своїй роботі взаємодіє з безліччю органів, середя яких і Президент України, і Кабінет Міністрів України, і міністерства. Важливим кроком у розвитку відносин між Національним банком України та Кабінетом Міністрів України стало укладення Меморандуму про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності у 2019 році. Цей Меморандум закріплює механізм та повноваження кожного з підписантів задля покращення стану економіки, ставить цілі щодо розвитку України (її фінансової складової).

Проаналізувавши стан взаємовідносин Національного банку України з законодавчими та виконавчими органами на самому початку його становлення, можна дійти висновку що з моменту його заснування перед Національним банком України було покладено чимало завдань, які потребували невідкладного виконання. Однак механізм їх взаємодії був далеким від зразкового. Наразі ж Національний банк України зробив великий прорив у покращенні саме механізму взаємодії з урядом України задля реалізації та впровадження завдань, які значно покращать рівень банківської, економічної та фінансової ситуації в країні.

Наразі Національний банк України в своїй Стратегії розвитку переймає досвід європейських держав, вивчає їх методики. Звичайно, й наразі стан взаємодії з урядом та банками України потребує покращень, але вже зроблено великі кроки, що для України як для молодого держави є вкрай важливими змінами.

Розділ III. Роль Національного банку України у проведенні грошово-кредитної політики та банківського нагляду.

3.1. Проведення грошово-кредитної політики Національного банку України.

«У сучасних умовах, - пише Грубляк О.М., - питання щодо побудови ефективної грошово-кредитної політики є надзвичайно актуальним, адже вона впливає на фінансовий стан держави та в цілому на соціально-економічне становище в країні. Грошово-кредитна політика є об'єктом пильної уваги уряду кожної держави. Виступаючи головним інструментом державного регулювання економічних процесів, грошово-кредитна політика визначає рівень багатьох макроекономічних показників, таких як: обсяг грошової маси, рівень інфляції, обсяг державного і місцевих бюджетів та інші елементи фінансового ринку».

Бондаренко Л.А. визначає: «Грошово-кредитна політика - це сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводить держава».

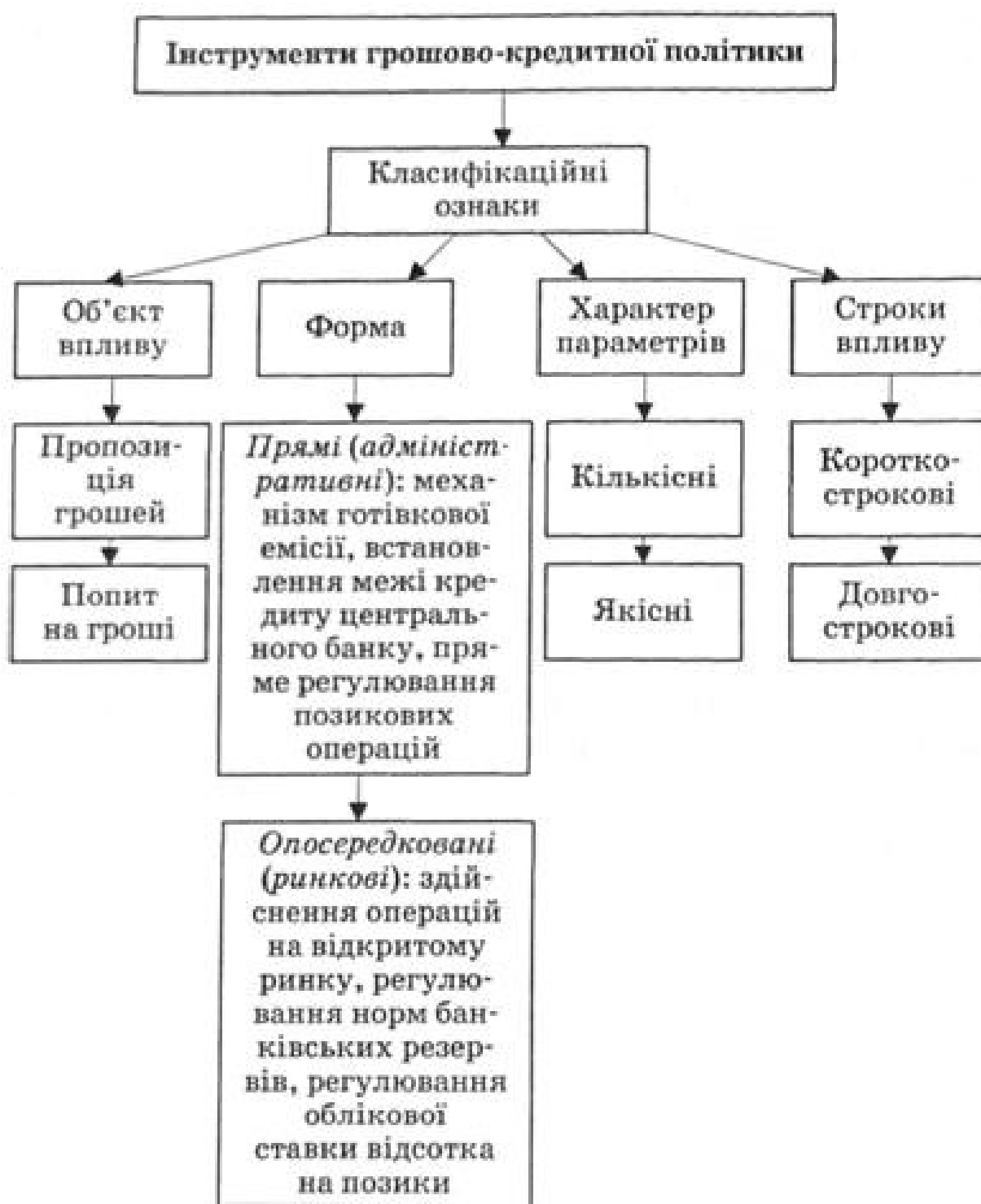
Натомість Бурда М. розширює його думку та додає: «Грошово-кредитна політика – один із альтернативних видів політики уряду, що спрямовується на вплив на процентні ставки і валютні курси, загальніше – на умови фінансових ринків і їхні зв'язки з реальною економікою».

Основними засадами грошово-кредитної політики на 2020 рік та середньострокову перспективу (надалі – Основні засади) затверджено: «Національний банк планує і надалі дотримуватися режиму плаваючого курсу, маючи на увазі, що монетарна політика не спрямовуватиметься на досягнення певного рівня або діапазону обмінного курсу. Зазначене не виключає можливості проведення Національним банком валютних інтервенцій з метою:

- накопичення міжнародних резервів;
- згладжування різких змін обмінного курсу гривні;
- підтримання трансмісії ключової процентної ставки як основного інструменту монетарної політики».

Також Основними засадами передбачено: «Уповільнення економічної активності і світової торгівлі генеруватиме невизначеність щодо кон'юнктури на світових товарних ринках. Попри стабільне зростання попиту, ціни на нафту

коливатимуться близько поточного рівня через збільшення виробництва сланцевої нафти в США, яке компенсуватиме обмеження обсягів її видобутку країнами - членами угоди ОПЕК+. На відміну від динаміки цін на нафту як базового індикатора цін на енергоносії, ціни на європейському ринку на природний газ у поточному році істотно знизилися через теплу погоду та накопичені значні запаси в умовах стрімкого зростання обсягів виробництва США та Росією. У наступні роки очікується поступове зростання цін на природний газ і нафту завдяки рівномірному підвищенню попиту на енергоносії».

В Основних засадах також передбачено: «Останнім часом у світовій економіці накопичуються суттєві ризики, їх реалізація може зумовити відхилення від описаного вище сценарію продовження економічного зростання світової економіки в середньостроковій перспективі. Головними тригерами, що можуть спровокувати реалізацію негативних сценаріїв, є посилення торговельних війн та наростання геополітичних конфліктів. Йдеться про брак чітких домовленостей між США та Китаєм, США та Іраном, США та КНДР в умовах посилення економічних санкцій, вихід Великої Британії зі складу ЄС, ризики поглиблення рецесії в окремих країнах ЄС». Також цей нормативно-правовий акт попереджає: «Наслідками реалізації цих ризиків можуть бути:

- істотне сповільнення попиту в країнах - торговельних партнерах України;
- падіння цін на світових товарних ринках;
- вплив капіталу з країн, що розвиваються».

Окрім того, в Основних засадах на 2021 рік передбачено: «Відповідно до Основних засад наступного року Національний банк:

- продовжуватиме політику таргетування інфляції для забезпечення цінової й фінансової стабільності, а також сприяння стійким темпам приросту ВВП;
- підтримуватиме темпи зростання цін у середньостроковій перспективі на рівні 5% із допустимим діапазоном відхилень 1 в.п.;
- дотримуватиметься й надалі режиму плаваючого курсоутворення і не таргетуватиме досягнення певного рівня або діапазону обмінного курсу».

Кирило Шевченко, Голова Національного банку України, під час презентації Основних засад сказав: «Основні засади грошово-кредитної політики на 2021 рік – це сигнал бізнесу та експертній спільноті про послідовність нашої політики. Низька та стабільна інфляція залишається нашим пріоритетом. Водночас Національний банк ставить перед собою амбітне завдання не тільки підтримувати помірні темпи зростання цін, але й пожвавити банківське кредитування, сприяти здешевленню і подовженню строків фінансових ресурсів для розвитку реального сектору економіки».

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗРІЗНЯЮТЬСЯ ЗА ТАКИМИ ОЗНАКАМИ:

Пунктом 9 Порядку розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням ззначено: «Правління Національного банку щороку до 10 липня надає Раді Національного банку пропозиції стосовно розроблення Основних засад, які містять матеріали, визначені в пункті 5 цього Порядку, а також аналітичні, статистичні, прогнозні та інформаційні матеріали, зокрема щодо:

- обґрунтування запропонованих цілей і завдань грошово-кредитної політики з прогнозними сценаріями монетарного та макроекономічного

розвитку країни, які ґрунтуються, у тому числі на використанні методів економіко-математичного моделювання;

- реалізації грошово-кредитної та фіскальної політики;
- економічного і соціального розвитку України;
- стану платіжного балансу та зовнішнього боргу України;
- розвитку грошово-кредитного ринку, механізмів та інструментів його регулювання;
- зобов'язань, умов та стану виконання програм із міжнародними фінансовими організаціями, які безпосередньо стосуються проведення грошово-кредитної політики;
- табличну інформацію, зокрема:
- показники окремих секторів економіки України;
- показники інфляції;
- реальний ВВП за категоріями кінцевого використання;
- платіжний баланс;
- бюджет сектору загального державного управління (за класифікацією МВФ);
- монетарні показники;
- прогнозна динаміка монетарних показників і основних макропоказників економічного та соціального розвитку України на наступний рік та середньострокову перспективу».

Авраменко О.О. у ході своєї роботи зазначає: «До слабких сторін грошово-кредитної політики відносяться:

- режим монетарного таргетування: недостатня інформованість для суспільства; недовіра у разі значних коливань попиту на гроші;
- невизначеність майбутньої динаміки цін; нестійкий зв'язок між грошовими агрегатами і цільовим показником інфляції;
- режим таргетування обмінного курсу: високий рівень залежності монетарної політики від зовнішньоекономічних факторів; недостатній

зв'язок з пріоритетною метою грошово-кредитної політики – ціновою стабільністю;

- режим інфляційного таргетування: послаблення гнучкості монетарної політики; вплив на динаміку інфляції факторів, які не контролюються центральним банком, що обмежує його можливості впливу на рівень інфляції» .

Постановою Правління Національного банку України «Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки» визначено: «Основні напрями грошово-кредитної політики України на 2016-2020 роки:

- дотримання кількісних цілей щодо інфляції;
- зміни ключової процентної ставки грошово-кредитної політики;
- процентної ставки за операціями Національного банку України, що мають найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку;
- беззаперечна пріоритетність досягнення та підтримання цінової стабільності порівняно з іншими цілями та завданнями грошово-кредитної політики;
- режим плаваючого обмінного курсу. Обмінний курс значною мірою визначатиметься ринковими умовами без попереднього встановлення бажаного або прогнозного значення;
- перспективний характер прийняття рішень, які ґрунтуються на макроекономічній основі. Рішення щодо параметрів грошово-кредитної політики ґрунтуються на комплексному макроекономічному аналізі та прогнозі;
- прозорість діяльності Національного банку України;
- інституційна, фінансова та операційна незалежність Національного банку України».

І.М. Льон виокремлює: «Зараз економіка України є дуже вразливою до зміни світової кон'юнктури на зовнішніх товарних ринках. Основні ризики у сфері зовнішньоекономічної діяльності пов'язані з нестабільністю динаміки світових цін на сировинні товари. У разі падіння цін на сировинну продукцію з низькою доданою вартістю, надходження в Україну від експорту суттєво

знижуються, що негативно впливає на поточний рахунок платіжного балансу країни та обмінний курс гривні». Також він додає: «Водночас пригнічується економічна активність у зв'язку зі зниженням конкурентоспроможності експорт орієнтованих підприємств України та скороченням їх платоспроможного попиту. За таких умов заходи щодо подолання ризиків цінової нестабільності та падіння темпів економічного зростання можуть призвести лише до тимчасових результатів».

Шкрумеляк Н.І. проаналізував стан сучасної грошово-кредитної політики України та пропонує наступне: «Вдосконалення монетарного та бюджетно-фіскального механізмів повинно передбачати реалізацію наступних заходів:

- узгодження термінів обміну інформацією при розробці основних прогнозних і програмних документів уряду та Національного банку України;

- розробку меморандуму між урядом та Національним банком України відносно формування цілі єдиної фінансово-економічної політики України, визначення цільових макроекономічних показників, вибір основних напрямів діяльності монетарних та фіскальних інститутів, а також механізму досягнення обраних цілей;

- удосконалення управління коштами уряду на єдиному казначейському рахунку (ЄКР), відкритому в Національному банку України (зараз мінливість коштів на ЄКР супроводжується коливаннями процентних ставок, що призводить до нестабільності на міжбанківському ринку та вартості коротко строкового рефінансування комерційних банків;

- підвищення рівня бюджетної дисципліни з метою зниження дефіциту державного бюджету України та зменшення витрат на його фінансування з боку уряду та Національного банку України;

- забезпечення ефективної співпраці уряду та Національного банку України в напрямку подальшого розвитку фондового ринку з метою підвищення дієвості такого інструменту монетарної політики, як операції на відкритому ринку з цінними паперами, а також розширення джерел фінансування дефіциту державного бюджету України;

– активізацію діяльності уряду та Національного банку України у напрямку надання державних гарантій реальному сектору економіки за кредитами комерційних банків».

Грубляк О.М. пише: «Для відновлення життєдіяльності банківської системи України необхідно проведення системних реформ за такими ключовими напрямками:

1) зменшення обсягу так званих «поганих» та високо ризикованих позик та посилення фінансового моніторингу діяльності кредитно-фінансових установ;

2) покращення якості банківського нагляду й мікропруденційного регулювання;

3) запровадження стратегій реструктуризації банків та нарощування їх власного капіталу;

4) підвищення ефективності нагляду за Фондом гарантування вкладів і державними банками;

5) оптимізація інституційного середовища й вдосконалення законодавчої бази для подолання проблеми неефективних позик. Реалізація запропонованих заходів спрямована на вдосконалення монетарної політики держави, стабілізацію грошово-кредитної сфери з боку уряду та Національного банку України, покращення ситуації на грошовому ринку, зростання ліквідності комерційних банків, підвищення обсягу валютних резервів, стабілізацію курсу національної грошової одиниці та динамічний розвиток економіки України».

«В Україні вдосконалення монетарної політики, - пише Богдан Т.П., - повинно враховувати позитивний досвід європейських країн. Забезпечення стабільності фінансового сектору передбачає посилення захисту прав інвесторів, кредиторів та споживачів послуг у сфері банківської та фінансової діяльності. Також вимагає відповідного обґрунтування ступінь керованості режиму плаваючого валютного курсу: особливу увагу слід приділити розвитку небанківського кредитування, поширенню електронних грошей та новітніх фінансових та банківських технологій».

О.В. Крилова дослідила: «Грошово-кредитна політика України виступає життєво необхідним інструментом у регулюванні соціально-економічного розвитку економіки. Зростання її ефективності надасть змогу здійснити стабілізацію грошово-кредитної сфери, а також чинитиме позитивний вплив на реалізацію ключових пріоритетів розвитку країни в цілому. Найбільш точним обґрунтуванням, на нашу думку, є таке що враховує зміну монетарного режиму, виражає сутність грошово-кредитної політики як комплексу взаємопов'язаних і скоординованих дій Національного банку України, не обмежених у часі направлених на цінову стабільність враховуючи виклики ринку та ризики фінансового сектору економіки».

Люзняк М. Е. зауважує: «важливим в умовах забезпечення грошово-кредитної політики є стратегічні напрями, які мають бути спрямовані на досягнення макроекономічної стабільності України у розрізі таких напрямів:

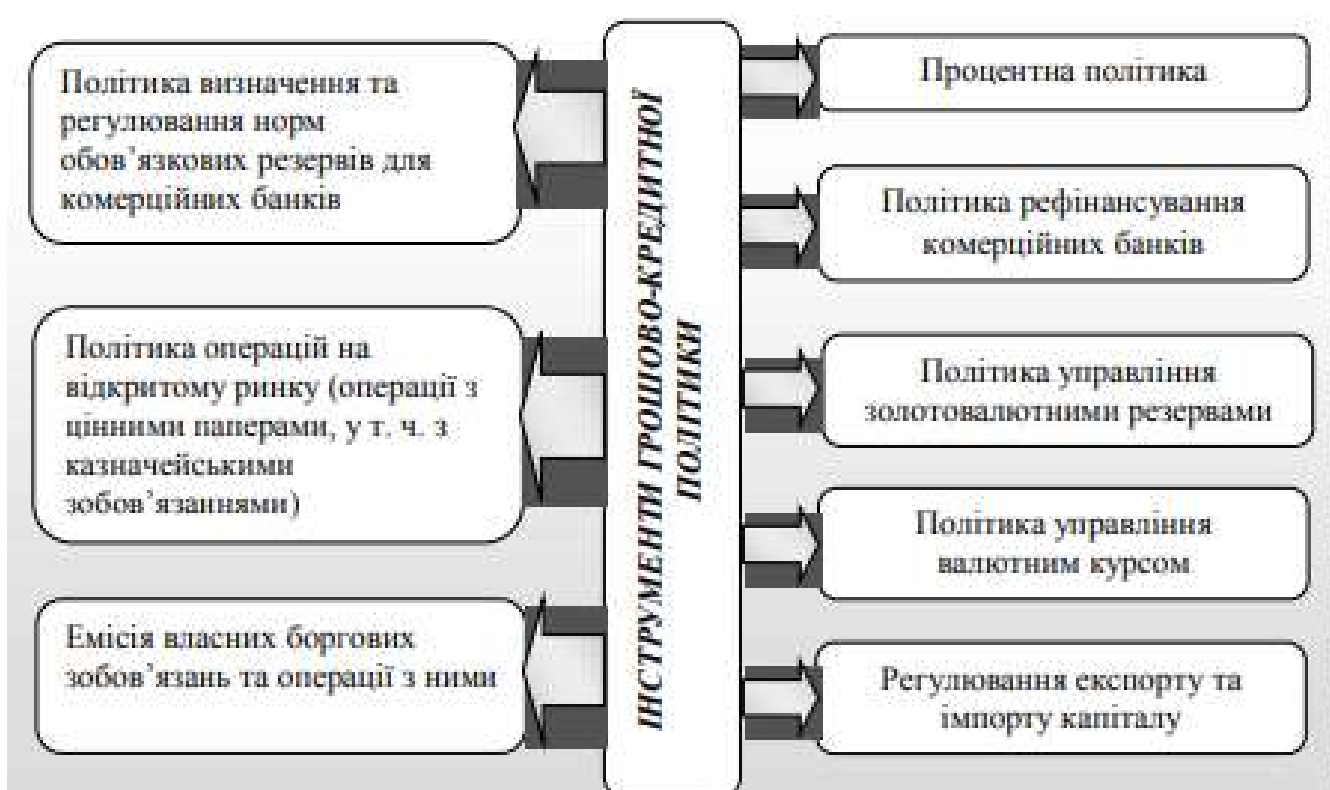
— на основі інфляційного таргетування запровадження монетарної політики, а саме перехід на цілковите таргетування інфляції; удосконалення інструментів монетарної політики з позиції підтримки банківських інституцій, що супроводжують інвестиційний та інноваційний розвиток нефінансових

корпорацій загальнодержавного значення, зокрема сільськогосподарського спрямування, які на сьогодні повинні стати стратегічними об'єктами державної підтримки;

— забезпечення режиму гнучкого валютного курсу: реалізація стратегії режиму гнучкого валютного курсу в основі валютно-курсової політики з використанням ринкових інструментів хеджування валютних ризиків; скасування адміністративних обмежень на валютному ринку; розробка та впровадження заходів щодо зменшення високого рівня фінансової доларизації;

— зниження вартості грошей в країні: посилення ролі облікової ставки; реалізація стратегії чітких принципів застосування інструментів та процедур регулювання ліквідності; наближення фактичних процентних ставок на міжбанківському ринку до ставок, установлених грошово-кредитною політикою;

— відновлення кредитування економіки: стимулювання збільшення джерел та обсягів локальних довгострокових фінансових ресурсів; забезпечення доступності фінансових ресурсів для кредитування економіки; стимулювання розвитку ринку локального синдикування та консорціумних угод, що сприятиме рівню забезпечення фінансовими ресурсами стратегічних об'єктів реального сектору економіки».

Основними засадами передбачено: «Зусилля (Національного банку України – прим.) скеровуватимуться на вдосконалення, у тому числі за рахунок упровадження найкращої міжнародної практики, таких аспектів режиму інфляційного таргетування:

- підтримка суспільством і Урядом України цілі Національного банку щодо досягнення цінової стабільності;
- адаптація монетарних інструментів до зміни умов функціонування міжбанківського ринку та сприяння його розвитку;
- посилення аналітичної підтримки прийняття рішень щодо монетарної політики, зокрема щодо вдосконалення модельного інструментарію та проведення досліджень;
- підвищення прозорості монетарної політики та вдосконалення комунікацій із суспільством для ефективного управління очікуваннями економічних агентів».

Також в Основних засадах передбачено: «Особливу увагу Національний банк приділятиме питанням розвитку фінансових ринків для поглиблення механізму монетарної трансмісії та підтримки процесів економічного розвитку. Так, Національний банк докладатиме зусиль для сприяння розвитку, зокрема:

- фондового ринку, у тому числі поглиблення ліквідності ринку державних цінних паперів та збільшення строковості таких паперів. Водночас у разі проведення операцій з державними цінними паперами Національний банк дотримуватиметься свого зобов'язання уникати будь-яких форм фіскального домінування над монетарною політикою. Зазначене досягатиметься за рахунок чітких та прозорих критеріїв участі Національного банку в роботі ринку державних цінних паперів;
- інструментів хеджування процентного ризику, зокрема операції "своп" на процентну ставку, та стимулювання на цій основі довгострокового кредитування;

- інструментів хеджування валютного ризику з метою зменшення вразливості суб'єктів економіки до курсових коливань та стимулювання трансформації довгострокових валютних ресурсів у гривневі».

Науковець М. Безнощенко стверджує: «Головні проблеми, що стоять на шляху запровадження режиму таргетування інфляції в Україні все ще залишаються:

- 1) відносно високі темпи інфляції, що ускладнюють її прогнозування;
- 2) значна інфляційна інерція, зумовлена впливом змін валютного курсу на ціни (в країнах, що розвиваються, вона, як правило, вища) і поширеними явними та неявними механізмами індексації;
- 3) неможливість відмови від встановлення будь-яких інших номінальних цільових показників, окрім інфляції в умовах нестабільності;
- 4) недостатній рівень незалежності Центрального банку;
- 5) відсутність нормативного документа між Урядом та Центральним банком, який надавав би останньому право визначати цільовий рівень інфляції;
- 6) відсутність базового документа – середньострокової монетарної стратегії, який би визначав монетарний режим таргетування інфляції на середньострокову перспективу;
- 7) неможливість побудови точної та надійної економетричної моделі прогнозування цільового рівня інфляції;
- 8) офіційно чітко не розмежовано поняття "чистої інфляції", що розраховується виключно за індексами нерегульованих (ринкових) цін, і "брудної інфляції" (з урахуванням індексів регульованих цін);
- 9) недостатня узгодженість позицій Центробанку та Уряду щодо впливу заходів соціально-економічної політики на інфляцію;
- 10) неузгодженість позицій Уряду, профспілок і роботодавців щодо вимог підвищення заробітної плати;
- 11) відсутність надійних очікувань із боку суб'єктів господарювання – домашніх господарств, фінансових і нефінансових організацій».

Основними засадами передбачено наступну комунакаційну політику: «У межах політики Інформаційної відкритості Національний банк прагне максимально оперативно і повно розкрити інформацію про цілі, принципи, заходи і результати грошово-кредитної політики, оцінки економічного стану і перспектив його розвитку. Засідання Правління Національного банку з питань монетарної політики, на яких прийматимуться рішення щодо рівня ключової процентної ставки, проводитимуться за заздалегідь оголошеним графіком. Результати та обґрунтування прийнятих рішень оголошуватимуться громадськості. Діяльність Національного банку спрямована на забезпечення інформаційної відкритості у сфері грошово-кредитної політики, підвищення розуміння і довіри до неї, формування передбачуваного економічного середовища для всіх учасників економічних відносин».

3.2. Нагляд за діяльністю банківських установ.

Положення про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків регламентує: «Система банківського нагляду скоординована за вертикаллю і функціонує як єдиний механізм у складі центрального апарату та регіональних управлінь Національного банку України. Система банківського нагляду має такі рівні (з правом прийняття відповідних рішень і дій у межах своєї компетенції при здійсненні контрольних функцій):

- відділ банківського нагляду регіонального управління;
- Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків при регіональному управлінні;
- начальник регіонального управління;
- відповідні департаменти банківського нагляду Національного банку України;
- заступник Голови Правління Національного банку України;
- Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків Національного банку України».

Вчений Самсонов дослідив міжнародний досвід, він пише: «Авторський підхід до узагальнення загальносвітових тенденцій розвитку банківського нагляду з функціональної, інституційної та методологічної точок зору дозволив

комплексно розглянути можливості їх розповсюдження та впровадження у національну практику банківського нагляду та регулювання. З позиції функціонального навантаження банківського нагляду у світовій практиці набуває поширення концепція макропруденційного нагляду, ключовою відмінністю якої є зміщення цільової спрямованості нагляду з індивідуальних до системних ризиків фінансового ринку в цілому, що є актуальним в умовах посилення взаємозв'язків між учасниками як внутрішнього, так і зовнішнього фінансового ринку в Україні. Впровадження подібної концепції потребує у свою чергу організаційних змін, які, на наш погляд, в першу чергу повинні стосуватися налагодження ефективного комунікаційного та інформаційного зв'язків між існуючими державними органами нагляду за фінансовим ринком в Україні».

Е. Дмитренко пропонує: «З метою удосконалення правового регулювання повноважень суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу доцільно внести зміни до відповідних нормативно-правових актів, а саме:

1) додати норми: до п. 1.1 ст. 18 Закону № 249-IV – про завдання спеціально уповноваженого органу запобігання порушенням у цій сфері, їх виявлення та вжиття заходів для припинення і розкриття; здійснення заходів, спрямованих на відшкодування завданих державі збитків у результаті вчинення цих порушень; до ст. 23 Закону № 249-IV – про відповідальність клієнтів фінансових установ за надання недостовірної або неповної інформації; до розділу V Положення про здійснення банками фінансового моніторингу – про ідентифікацію банками прямих власників коштів і їх джерела під час прийняття рішення щодо відкриття рахунку юридичній особі (узгодивши зміст розділу з главою 9 постанови Правління НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах»);

2) у Положенні про здійснення банками фінансового моніторингу – оптимізувати обсяг функцій, повноважень та обов'язків відповідальних працівників банків; Для підвищення ефективності механізму здійснення

фінансового моніторингу та зменшення ймовірності виникнення ризиків від фінансових операцій, які можуть викликати підозру щодо можливого їхнього використання з метою легалізації злочинних доходів, суб'єктам первинного фінансового моніторингу (з урахуванням міжнародних стандартів та досвіду інших держав у цій сфері) доцільно розробити та впровадити ідентифікатори для різних видів фінансових операцій, Роль фінансового моніторингу у мінімізації латентності злочинів, передбачених статтями 209 та 209-1 Кримінального кодексу України, які підлягають фінансовому моніторингу, за групами й напрямками та методики щодо вивчення таких операцій».

Висновки до третього розділу

Національний банк України своєчасно запроваджує актуальні Основні засади грошово-кредитної політики та середньострокову перспективу. Наразі, враховуючи можливі наслідки світової пандемії COVID-19, Національний банк України перейняв світовий досвід та розробив Основні засади, які якомога більше відповідають сучасним потребам уряду. Через наслідки коронавірусної пандемії, покладенні завдання в Основних засадах на 2020 рік та на 2021 рік суттєво відрізняються, оскільки економіка потерпає краху. Однак навіть в такій напруженій ситуації Національний банк України показує себе як ефективний орган, який належно виконує свої завдання.

Сама структура грошово-кредитної політики в Україні потребує покращення та своєчасного оновлення, потребує більшої уваги наукової спільноти на проблеми її правового регулювання та визначення.

Щодо здійснення банківського нагляду: Національний банк України виступає як потужний регулятор банківських установ. Наразі законодавця великої уваги надають здійсненню фінансового моніторингу з метою запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та зброї масового знищення. Національний банк України також здійснює і нормотворчу функцію, він розробляє постанови, положення та інші нормативно-правові акти, якими повинні керуватись банківські установи в своїй діяльності.

Висновки

У ході дипломної роботи було досягнуто поставлених завдань, а саме:

1. Визначено головні функції Національного банку України, його керівних органів.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» центральним банком України – це Національний банк України. Він є спеціальним органом, чий повноваження, завдання та принципи закріплені в Конституції України та інших нормативно-правових актах України.

До головних функцій Національного банку України можна віднести:

- Розробку грошово-кредитної політики України на визначений проміжок часу, її реалізація;
- Емісія гривні в якості національної валюти України;
- Організація механізму рефінансування, створення механізму банківської статистичної інформації;
- Регулює діяльність банківських установ та платіжних систем;
- Визначає напрями розвитку та модернізації банківського законодавства;
- Несе відповідальність за ведення Державного реєстру фінансових установ; ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем;
- представляє інтереси України на міжнародній арені в центральних банках інших урядів та ін.;
- організовує заходи з метою покращення знань населення щодо фінансової грамотності.

2. Визначено місце Національного банку України в банківській системі України.

Національний банк України є центральним банком, центральним органом державного управління у банківській сфері.

Національний банк України є оснваним законотворцем у сфері банківського права України.

3. Досліджено систему банківського нагляду.

Система банківського нагляду Національного банку України характеризується прозорістю та чіткою структурою.

Насамперед першим рівнем є вступний контроль: здійснення реєстрації та видача ліцензій фінансовим та не фінансовим установам, діяльність яких підлягає ліцензуванню відповідно до правового поля України.

Також Національний банк України здійснює попередній контроль з превентивною метою. Зазвичай, такий нагляд здійснюють документарно.

Важливою сходинкою є здійснення перевірок. Вони можуть бути виїзними або невиїзними. У випадку невиїзної перевірки Національний банк України запитує необхідну документацію в банківській установі з метою її детального вивчення та перевірки.

У разі наявності порушень банківського законодавства Національний банк застосує заходи впливу до банківських установ та не фінансових організацій. Відповідно до чинного законодавства розмір санкцій є значним для українських банків, однак з погляду законодавця він є вмотивованим та виправданим, оскільки банки несуть велику відповідальність перед своїми вкладниками та клієнтами та перед урядом України в частину здійснення первинного фінансового моніторингу.

4. Досліджено взаємодію Національного банку України з урядом.

В ході дипломної роботи було досліджено розвиток взаємовідносин Національного банку України та ряду державних органів, зокрема Кабінету Міністрів України.

Впродовж останніх п'яти років спостерігається значне піднесення рівня комунікації та взаємодії Національного банку з іншими державними органами.

Підписання Меморандуму з Кабінетом Міністрів України відкрило чимало перспектив розвитку цих двох установ, повноцінної реалізації поставлених перед ними законодавцем завдань та цілей, а також розширено можливості взаємодії задля досягнення спільної урядової мети.

РЕЗЮМЕ

Дипломна робота Чорноморець Марини Віталіївни на тему: «Правовий статус національного банку України».

У дипломній роботі Чорноморець Марини Віталіївни проаналізовано особливості правового статусу Національного банку України, його керівних органів, досліджено їх основні завдання та функції, досліджено нормативні та спеціальні джерела з питань особливостей здійснення банківського нагляду.

Перший розділ роботи присвячено дослідженню правового статусу Національного банку України та його головних функцій.

У другому розділі роботи, що присвячений аналізу взаємодії Національного банку України з урядом та банківськими установами, досліджено передбачені законодавством механізми взаємодії Національного банку України з державними органами та банками, зокрема велика увага приділяється відносинам з Кабінетом Міністрів України.

У третьому розділі висвітлені актуальні питання щодо ролі Національного банку України у проведенні грошово-кредитної політики та банківського нагляду.

Ключові слова: Національний банк України, правовий статус НБУ, банківський нагляд.

SUMMARY

Diploma work of Maryna Chornomorets on the theme: "Legal status of the National Bank of Ukraine".

In the diploma work Chornomorets Maryna have analyzed the the peculiarities of the legal status of the National Bank of Ukraine, its governing bodies are analyzed, their main tasks and functions are investigated, normative and special sources on the peculiarities of banking supervision are investigated.

The first section of the work is devoted to the study of the legal status of the National Bank of Ukraine and its main functions.

The second section of the work, devoted to the analysis of the National Bank of Ukraine's interaction with the government and banking institutions, examines the mechanisms of the National Bank of Ukraine's interaction with state bodies and banks, in particular, focuses on relations with the Cabinet of Ministers.

The third section highlights current issues regarding the role of the National Bank of Ukraine in conducting monetary policy and banking supervision.

Key words: National Bank of Ukraine, legal status of the NBU, banking supervision.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Закон України «Про банки і банківську діяльність».
- 2) Закон України «Про Національний банк України».
- 3) Рішення Ради Національного Банку України «Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2020 рік та середньострокову перспективу».
- 4) Рішення Ради Національного Банку України «Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2021 рік та середньострокову перспективу».
- 5) Меморандум між Кабінетом Міністрів України та Національним банком України про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності.
- 6) Рішення Ради Національного Банку України «Про затвердження Порядку розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням».
- 7) Діденко І.В. «Організаційно-правові засади взаємодії Національного банку України з правоохоронними органами».
- 8) Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. - 2001. Закон України "Про Національний банк України" від 27.02. 2004.
- 9) Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні / Затверджена постановою Правління НБУ № 368 від 28.08. 2001р.
- 10) Положення НБУ «Про кредитування» Затверджено постановою Правління НБУ № 246 від 28 вересня 1995 р. // Податки та бухгалтерський облік. - 2000. -№59. -с. 715.
- 11) Міщенко В. І. та ін. Основи лізингу: Навчальний посібник / Серія "Бібліотечка банкіра". - К.: Т-во "Знання", КОО, 1997. - 138с.
- 12) Латковська Т.А. Правотворчість у системі функцій Національного банку України // Часопис Київського університету права. – 2007. – №4.
- 13) Міщенко В.І. Організаційно-правові основи діяльності центральних банків. – Суми: Слобожанщина, 2002. – 130 с.

- 14) Грубляк О.М., Шкрумеляк Н.І. «Економічна сутність та основні проблеми грошово-кредитної політики НБУ в сучасних умовах», *Young scientist* №10, 2018.
- 15) Долан Э.Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э.Дж. Долан [Пер. с англ. В. Лукашевича и др.]; Под общ. ред. В. Лукашевича. — Л., 1991.
- 16) Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін: монографія / За ред. В.С. Стельмаха. — К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. — 404 с.
- 17) Калетнік Г.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Г.М. Калетнік, А.Г. Мазур, О.Г. Кубай. — К.: "Хай-Тек Пресс", 2011. — 428 с.
- 18) Ветрова І.В. Правові основи реалізації грошово-кредитної політики національного банку України / І.В. Ветрова: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 (адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право). — К.: Київський національний університет імені тараса Шевченка, 2007. — 20 с.
- 19) Міщенко С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем / С. Міщенко/ Вісник Національного банку України. — 2011. — № 5. — С. 21 — 27.
- 20) О. В.Крилова «Особливості грошово-кредитної політики Національного банку України», *Економічна наука, Інвестиції: практика та досвід*, №23/2018.
- 21) Кротюк В. Л. Національний банк — центр банківської системи України. Організаційно-правовий аналіз. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре»
- 22) Воронова Л. К. Фінансове право України / Л. К. Воронова. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 320 с.
- 23) Качан О. О. Банківське право : навч. посіб. / О. О. Качан. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 282 с.

- 24) Карманов Є. В. Банківське право України : навч. посіб. / Є. В. Карманов. - Х. : Консум, 2009. - 464 с.
- 25) Національний банк і грошово-кредитна політика : підручник / за ред. А. М. Мороза та М. Ф. Пуховкіної. - К. : КНЕУ, 1999. - 368 с
- 26) Цветков В. В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект) / В. В. Цветков. - Х. : Право, 1996. - 164 с
- 27) Гетманцев Д. О. Банківське право України / Д. О. Гетманцев, Н. Г. Шукліна. - К. : ПУЛ, 2007. - 344 с.
- 28) Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації: монографія / О. П. Орлюк. - К. : Юрінком Інтер, 2003. – 240с.
- 29) Стратегія Національного банку України, 2020 р.
- 30) Міщенко В.І. та ін. Основи лізингу: Навчальний посібник / Серія"Бібліотечка банкіра". - К.: Т-во "Знання", КОО, 2007. - 138с.
- 31) Конституція України від 28.06.1996 р.
- 32) Міщенко В. І. Банківський нагляд : навч. посібник / В. І. Міщенко, А. П. Яценюк, В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва. – К. : Знання, 2011. – 406 с.
- 33) Соловаров А.В. Деякі аспекти банківського нагляду як інструменту впливу центрального банку// А.В. Соловаров/ Молодий вчений. – 2015. -№1(16). – С. 74-78.
- 34) Стрельбицька, Л. М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності / За ред. М. П. Стрельбицького. – К. : Кондор, 2004. - 600 с.
- 35) Центральний банк і грошово-кредитна політика. Навч. посіб. / За ред. Косової Т.Д., Папаїки О.О. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
- 36) www.bank.gov.ua - Офіційна сторінка Національного банку України
- 37) Шимон Р.С. Проблеми капіталізації банків в Україні //Голос економіки. - 2010. - №15. – с. 80.
- 38) Роль В. Ф., Сергієнко В. В., Попова С. М. Фінансове право: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.

- 39) Москаленко В. М. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства // Економічні науки. – 2012. – Вип. 22. – С. 1–6.
- 40) Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків / В. А. Батковський // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 145–150.
- 41) Горячек І. Система своєчасного застереження проблем у діяльності банків / І. Горячек // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 6. – С. 27–29.
- 42) Прокопенко Є.Л., Боровський В.Ф., Криволапов Б.М. Банківське право ЄС: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 137 с.
- 43) Емісійна діяльність на ринку цінних паперів. // Цінні папери України. – 2009. - №17, с. 12.
- 44) Полозенко Д. Фінансова глобалізація та інвестиційний процес //Вісник Національного банку України. - 2008. - №5. – с.9.
- 45) Кльоба Л. Г. Регулювання банківської інвестиційної діяльності / Л. Г. Кльоба // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 219 – 226.
- 46) Коваленко М. М. Сутність і складові механізми державного регулювання банківського сектору економіки / М. М. Коваленко // Теорія та практика держ. упр. : зб. наук. пр. – Х. : Магістр, 2011. – Вип. 2 (33). – С. 182 – 191
- 47) Михайловська, І. М. Гроші та кредит: навч. посіб. / І. М. Михайловська, К. Л. Ларіонова. – Львів: Новий Світ , 2006. – 432 с
- 48) Стійкість фінансових ринків України та механізми її забезпечення / О. І. Барановський, В. Г. Барановська, Є. О. Бублик [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук О. І. Барановського ; НАН України ; Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2010. – 492 с.
- 49) Щетинін А. І. Гроші та кредит: Підручник/ А. І. Щетинін М-во освіти і науки України. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 429 с.

- 50) Лещенко В.В. Організаційно-правовий механізм функціонування банківського нагляду в Україні// В.В. Лещенко/ Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2013. – 3. – 282 с.
- 51) Костюченко О.А. Банківське право: Банківська система; Національний банк; Комерційні банки; Кредитування; Ринок цінних паперів; Національне валютне законодавство; Банківські системи зарубіжних країн; Інститут банківської таємниці : Навч. посіб. для студ. вищих закл. освіти / О. А. Костюченко. - 2-е вид. - К. : А.С.К., 2001. - 569 с.
- 52) Чуб, О. О. Концептуальні засади банківського нагляду в умовах глобалізації [Текст] / О. О. Чуб // Фінанси України. – 2009. – № 7.– С. 49
- 53) Арбузов С. Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік: нотатки на полях / С. Арбузов, О. Щербакова // 180 Серія Економічні науки Випуск 18. Частина 1. 2016 Вісник Національного банку України. – 2013. – № 1. – С. 3–6
- 54) Лепинська І. Сутність та основні характеристики банківського регулювання // Вісник НБУ. – 2008. – №10. – С. 66-67.
- 55) Вовчак О.Д., Скаско О.І., Стасів А.М. Банківський нагляд: Навчальний посібник. 2-ге вид., стереотипне. – Львів: Новий Світ-2000, 2007. – 472 с.
- 56) Дзюбалюк О. Грошово-кредитна політика як ключовий інструмент подолання фінансової кризи у розвинутих країнах / О. Дзюбалюк, Т. Запаранюк // Банківська справа. – 2013. – № 6. – С. 3–17.
- 57) Болдуєва О. Економічні методи державного регулювання ринку цінних паперів та вплив на грошовий ринок за допомогою кредитно-грошових інструментів / О. Болдуєва // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. – № 4. – С. 53–58.
- 58) Клименко Д.М. Банківський нагляд як зобов'язання прозорості банківської системи // Економіка та держава. – 2009. – №2. – С. 50-51
- 59) Д'яконова І. І. Поняття банківської системи та особливості банківської системи України/ І.І. Д'яконова// Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2008. - №1. – 183-190 с.

- 60) М. Безнощенко, Еволюція Грошово-кредитної політики України та перспективи переходу на режим таргетування інфляції, Дослідження міжнародної економіки: Збраник наукових праць (випуск 2), 2011 р.